

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra společenských věd

Bakalářská práce

Zuzana Houdková

Pojetí člověka, politiky a společnosti v díle Hannah Arendtové

Olomouc 2019

vedoucí práce: PhDr. Petr Zima, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně pod dozorem vedoucího mé bakalářské práce a veškerou použitou literaturu a jiné zdroje jsem odcitovala a uvedla v seznamu pramenů literatury a elektronických zdrojů obsaženém na konci této práce.

V Olomouci dne 15. 4. 2019

.....

podpis

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucímu mé bakalářské práce PhDr. Petru Zimovi, Ph.D. za jeho odborné vedení, veškeré cenné rady, připomínky, ochotu a za celkovou spolupráci.

Obsah

Úvod	6
1 Život Hannah Arendtové	7
1.1 Dětství	7
1.2 Studia	8
1.3 Soukromý život	9
1.4 Život bez domova	10
1.4.1 Francie	11
1.4.2 Odchod do Spojených států	12
1.5 Poslední roky života	13
1.6 Dílo	14
2 Chápání člověka v kontextu politiky 20. století	16
2.1 Člověk jako společenský, politický a pracující živočich	16
2.2 Vita activa	18
2.2.1 Práce	19
2.2.2 Zhotovování	20
2.2.3 Jednání	22
2.3 Autorita	25
2.4 Moc a násilí	26
2.4.1 Násilí	26
2.4.2 Moc	27
2.4.3 Vztah moci a násilí	28
2.5 Svoboda	28
3 Hannah Arendtová a její chápání společnosti ve 20. století	30
3.1 Masová společnost jako základ totalitarismu	31
3.1.1 Totalitarismus	32
3.2 Antisemitismus a postavení Židů ve společnosti	35

3.3	Krise kultury	37
3.4	Krise výchovy a vzdělávání.....	38
4	Využití tématu ve výuce Základů společenských věd a Občanské výchovy	40
4.1	Základní školy.....	40
4.2	Střední odborné školy a gymnázia.....	41
Závěr	.....	43
Prameny a literatura	.....	45
Elektronické zdroje	.....	46
ANOTACE	.....	47

Úvod

Hannah Arendtová byla významnou politickou myslitelkou 20. století, která ve svých dílech rozpracovala mnoho významných pojmů a témat, jež si rozhodně zaslouží naši pozornost. Cílem této práce je popis života Hannah Arendtové jakožto významné politické myslitelky 20. století a zároveň vysvětlení některých z pojmů, jimiž se ve svém díle zabývala. Práce bude zaměřena zejména na problematiku týkající se člověka, politiky a společnosti jako takové. V této práci se rovněž budu zabírat využitím tohoto tématu ve výuce občanské výchovy na základních školách a základů společenských věd na středních odborných školách a gymnáziích.

Tato práce bude obsahovat čtyři kapitoly, které budou následně rozděleny do jednotlivých podkapitol věnujících se jednotlivým pojmům. V první z nich vylíčím jednotlivá dílčí období života Arendtové. Zahrnuto bude jednak její dětství, soukromý život, studia, židovský původ, ale také nelehká léta strávená v exilu bez státního občanství. Mimo jiné se v této kapitole pokusím nastínit stručný, ale zároveň co nejvíce kompletní seznam jejich děl a nastínit problémy, kterým se v nich Arendtová zabývá.

Druhá kapitola této práce bude charakterizovat člověka v kontextu politiky 20. století. Nastíněno bude zejména obecné chápání člověka. Zde se čtenář může seznámit především s jeho pojetím jako člověka pracujícího a člověka zhotovujícího předměty. Popsány však budou také pojmy jako svoboda, autorita, násilí, moc a *vita activa*, které určují jeho existenci a zároveň odrážejí politickou sféru.

Třetí kapitola bude odrážet společnost ve 20. století. Zmíněna bude především masová společnost a její vliv. Ta ovlivňovala nejen celkový vývoj společnosti, ale rovněž měla dopad na různé oblasti, konkrétně tedy na kulturu, výchovu a vzdělávání, které si poté prošly krizí. Pozornost bude věnována také dvěma politicko-společenským fenoménům: totalitarismu a antisemitismu.

Poslední část této práce bude pojednávat o možném využití tématu Hannah Arendtové a jejich významných myšlenek ve výuce na základních školách, středních odborných školách a gymnáziích.

1 Život Hannah Arendtové

Hannah Arendtová je jednou z významných politických myslitelék 20. století. Někteří ji také řadí k filozofům, avšak ona sama se za ni nepovažuje. Jak sama vypověděla v rozhovoru s Günterem Gausem, filozofii sice studovala, ale moc dlouho se jí nevěnovala. Její srdce ji táhlo spíše k politickým teoriím.¹ Politické myšlení Hannah Arendtové bylo ovlivněno mnoha skutečnostmi a událostmi. Jedním z vlivů byla i doba, ve které žila. Ona sama ji nazývala takzvanými „temnými časy“. Tato éra zahrnovala nejen obě světové války, revoluce a občanské války, ale mimo jiné také události mnohem horší než je samotná válka, při kterých byly zbytečně ničeny a ztraceny lidské životy.²

Dalším vlivem utvářejícím politické ideje této významné ženy byl její původ. Tedy fakt, že se narodila jako Židovka. Mladičká Hannah si svůj původ zpočátku ani neuvědomovala a byla spíše zmatená. Věděla, že k těmto lidem patří a že ji tak lidé ve společnosti vnímají, nicméně samotné hodnoty Židovství, zejména v historicko-politickém významu, si začala uvědomovat až mnohem později, kdy za ně také započala svůj boj. To vše také souvisí s jejím dětstvím a především s jejími rodiči, kteří nebyli věřící. Prarodiče ji však čas od času brávali do synagogy.

I když pro Martu Arendtovou nehrála židovská otázka významnou roli, malé Hannah by dala za vyučenou, zapřela-li by svůj původ. Pokud se jí ve škole za její původ děti vysmívaly, nesměla o tom doma říci ani slovo. Proti jejich připomínkám se musela umět bránit sama. Její matka totiž zastávala velice zajímavý striktní postoj a to, že se nikdo nikdy nesmí nechat ponižovat. „*Člověk se musí umět bránit!*“ to je stanovisko, jímž se Hannah snažila řídit celý její život. Díky tomu možná tehdy mladá Arendtová nepokládala antisemitismus za problém.³ Její myšlení bylo ovlivněno i mnoha dalšími událostmi, kterými si ve svém životě prošla a o kterých budu podrobněji psát v následujících podkapitolách.

1.1 Dětství

Hannah Arendtová se narodila v roce 1906 v Německém Hannoveru, avšak vyrůstala v Královci ve východním Prusku. První dva roky svého života pobývala se svými rodiči v rekreačním středisku v Lauterbergu. Jejich život se zdál idylický. Pořídili si krásný dům,

---

¹ ARENDT, Hannah, BAEHR, Peter. *The portable Hannah Arendt*. New York: Penguin Books, 2000. s. 3-4. ISBN 01-402-6974-6.

² KOHN, Jerome. The World of Hannah Arendt. In: *Library of Congress* [online]. New York: The New School [cit. 2019-02-26]. Dostupné z: <http://memory.loc.gov/ammem/arendthtml/essay1.html>

³ YOUNG-BRUEHL, Elisabeth. *Hannah Arendtová: z lásky k světu*. Bratislava: Agora, 2004. s. 9-12. ISBN 80-968-6866-7.

s oběma rodinami, a to jak s Cohnovci a Arendtovci, tak i se svými přáteli, měli velice dobré vztahy a navzájem se navštěvovali. Vše se ale změnilo s příchodem Paulovy nemoci, kdy tento radostný život skončil.⁴

Její otec podlehl syfilis, když jí bylo sedm let. Umírání jejího otce se táhlo dlouhých pět let a Hannah tomu všemu byla svědkem. Její dětství tak nebylo příliš šťastné. O smrti svého otce nehovořila moc často. Své pocity, nejen ze smrti otce, projevovala ve svých básních, o kterých však téměř nikdo neměl ponětí a ještě méně lidí mělo to štěstí si je přečíst.⁵ Celkově tuto životní ránu nesla velice statečně. Ke svému otci i jeho chorobě měla velkou trpělivost a společně strávený čas vyplňovali hraním karetních her. V roce 1911 byl stav Paula Arendta natolik vážný, že se jeho odchod do psychiatrické léčebny stal nevyhnutelným. Avšak i zde byla Hannah se svým otcem v kontaktu. Její návštěvy ale musely být ukončeny v momentě, kdy už ji Paul ani nebyl schopen poznat. Po jeho smrti byla Marta Arendtová na pochybách, zdali Hannah smrt jejího otce vůbec zasáhla. Hovořila o něm tak zřídka, že si ani nebyla jistá, jestli na něj vůbec myslí. Tato neobvyklá reakce však byla pravděpodobně dána její předčasnou vyspělostí a jejím temperamentem.⁶

Konec života jejího milovaného otce ale nebylo jedinou nesnází jejího dětství. Krátce před skonáním Paula Arendta zemřel rovněž její dědeček, jehož měla velice ráda. Hannah mimo jiné těžce nesla i častou absenci své matky, která často cestovala do lázní či navštívit jejich přátele. Během doby, kdy byla matka na cestách, žila ve strachu, že už se maminka nevrátí. K dobru nepřispělo ani druhé manželství Marty Cohnové Arendtové, kdy se Hannah najednou musela začít dělit o svou matku se svými dalšími nevlastními sestrami, k nimž na rozdíl od své matky neměla až tak vřelý vztah.⁷

1.2 Studia

Již v mládí vykazovala Arendtová nadprůměrné známky intelektuální vyspělosti. Matika byla její oblíbenou, měla dobrou paměť a pozorovací schopnosti. Nicméně největší zájem projevovala o knihy.⁸ Již v šestnácti letech si libovala v Kantově Kritice čistého rozumu.

---

⁴ YOUNG-BRUEHL, Elisabeth. *Hannah Arendtová: z lásky k světu*. Bratislava: Agora, 2004. s. 13. ISBN 80-968-6866-7.

⁵ Tamtéž s. 3.

⁶ Tamtéž s. 18-21.

⁷ ETTINGEROVÁ, Elzbieta. *Hannah Arendtová - Martin Heidegger*. Bratislava: Agora, 2002. s. 10. ISBN 80-968686-1-6.

⁸ YOUNG-BRUEHL, Elisabeth. *Hannah Arendtová: z lásky k světu*. Bratislava: Agora, 2004. s. 16-17. ISBN 80-968-6866-7.

V oblibě měla také knihy Martina Heideggera, Kierkegaarda či Karla Jasperse.⁹ Možná i díky této zálibě pro ni bylo studium filozofie na Univerzitě v Marburgu, na kterou nastoupila v roce 1924, jasnou volbou. Zde potkala Martina Heideggera, jež byl jejím profesorem. S Heideggerem mimo jiné prožila krátký milostný vztah, který měl velký dopad na myšlení Arendtové.

Po roce se z Marburgu přesunula na Univerzitu ve Freiburgu, kde navštěvovala přednášky Edmunda Husserla. V roce 1926 odešla do Heidelbergu, kde studovala pod dozorem Karla Jasperse, s nímž si také vytvořila pevné přátelství, které mělo trvání až do konce jejího života. Pod jeho vedením také napsala svou dizertační práci pojednávající o konceptu lásky v dílech sv. Augustina. Ta byla publikována v roce 1929.¹⁰

1.3 Soukromý život

Milostný život Hannah Arendtové byl poněkud zajímavý. Jak jsem již zmínila, Hannah měla milostný poměr se svým profesorem na univerzitě. A mimo to byla také dvakrát vdaná.

S Martinem Heideggerem se poprvé potkali v roce 1924, kdy se Hannah stala jeho studentkou filozofie. Jejich vztah prošel mnoha proměnami. Začalo to vztahem milostným, poté se jejich životy na sedmnáct let rozdělily, a to zejména kvůli vstupu Heideggera do národně-socialistické strany. Po dlouhých 17 let bez sebe svůj vztah z popudu Arendtové obnovili, ale už z nich byli pouze přátelé. Toto oživení jejich přátelství trvalo doslova až do smrti.¹¹ Heidegger se do Arendtové zamiloval již na první přednášce, kterou Arendtová navštívila. Vztah začal z podnětu Heideggera. A není divu, že mu Hannah podlehla. Heidegger své studenty výrazně ovlivňoval a určitý podíl mělo také to, jak sensitivní a melancholická povaha Arendtové byla. Hannah byla pro všechna pravidla, které Heidegger v jejich vztahu nastavil. Nechtěla mu komplikovat život a snažila se mu tuto nelehkou životní situaci co nejvíce ulehčit. Nikdy si ani nepomyslela, nebo byť i jen přála, aby kvůli ní odešel od své ženy. Heidegger byl nejen důvodem, proč Arendtová opustila Mauburg,¹² ale jeho počiny, zejména tedy jeho prohitlerovské chování, mělo značný vliv na její emigraci z Německa.¹³

Jejím prvním manželem byl Günter Stern, za něhož se vdala v roce 1929. Poutalo je k sobě mnoho věcí, například fakt, že „*oba byli Židé z asimilovaných rodin, měli podobné filozofické*

---

⁹ YOUNG-BRUEHL, Elisabeth. *Hannah Arendtová: z lásky k světu*. Bratislava: Agora, 2004. s. 37. ISBN 80-968-6866-7.

¹⁰ Hannah Arendt. In: *Stanford encyclopedia of philosophy* [online]. Stanford University: Metaphysics Research Lab, 2006 [cit. 2019-03-02]. Dostupné z: <https://plato.stanford.edu/archives/fall2008/entries/arendt/>

¹¹ ETTINGEROVÁ, Elzbieta. *Hannah Arendtová - Martin Heidegger*. Bratislava: Agora, 2002. s. 9-10. ISBN 80-968686-1-6.

¹² Tamtéž s. 22-27.

¹³ Tamtéž s. 45.

vzdělání a byli oba stejně oddaní filozofické revoluci, kterou prosazovali Heidegger a Jaspers; oba je pokládali za výborné studenty a předpovídali jim skvělou budoucnost.“¹⁴ Manželství však nemělo příliš dlouhého trvání a po osmi letech došlo k rozvodu. Napříč všeho společného bylo v jejich vztahu i mnoho nedostatků. Stern o Hannah nevěděl úplně vše. Neměl ani tušení, že si jeho žena libuje ve psaní básní, do nichž ukryvala své nitro. Günter neviděl do jejích myšlenek. Byla nesmírně vděčná za jeho obdiv a porozumění, ale pod svou tvrdou slupku jej nepustila.¹⁵ Nicméně jejich manželství bylo velice poklidné a dobré vztahy si zachovali i po rozvodu. Byl to právě Stern, kdo pomohl jí a jejímu druhému muži emigrovat do Spojených států amerických.¹⁶

Se svým druhým mužem Heinrichem Blücherem uzavírá manželství v roce 1940 po pěti letech od jejich seznámení. Stává se tak ženou německého komunisty a redaktora, který se stejně jako Arendtová stal emigrantem.¹⁷ Jejich největší společnou vášní byly jejich rozhovory. Blücher měl velký vliv na myšlení Arendtové. Právě díky němu se pomalu začala přeorientovávat na politickou filozofii. Naučil ji politicky přemýšlet a vidět věci historicky. Díky jeho příběhům a politickým zkušenostem si začala formovat vlastní postoje, utvářet své vlastní chápání některých společenskovedních pojmů a vyvíjet svou teorii republikanismu.¹⁸ Po boku toho muže již strávila zbytek svého života.

1.4 Život bez domova

Hannah Arendtová ve svém životě zažila období, kdy neměla žádné státní občanství, tudíž ani žádná občanská práva. Tato epocha jejího života začala jejím odchodem z Německa a skončila udělením amerického státního občanství v roce 1951. A právě v tomto období se bude Arendtová nejvíce politicky angažovat.¹⁹

---

¹⁴ YOUNG-BRUEHL, Elisabeth. *Hannah Arendtová: z lásky k světu*. Bratislava: Agora, 2004. s. 82-83. ISBN 80-968-6866-7.

¹⁵ Tamtéž s. 105-106.

¹⁶ ETTINGEROVÁ, Elzbieta. *Hannah Arendtová - Martin Heidegger*. Bratislava: Agora, 2002. s. 40. ISBN 80-968686-1-6.

¹⁷ ŠNEBERGOVÁ, Irena. Hannah Arendtová: Původ Totalitarismu I-III. *Filosofický časopis* [online]. Praha: Filosofický ústav AV ČR. 1998, 46(1). [cit. 2018-12-02]. s. 125. Dostupné z: https://kramerius.lib.cas.cz/search/i.jsp?pid=uuid:f6be3e92-48e1-11e1-5015-001143e3f55c#periodical-periodicalvolume-periodicalitem-page_uuid:f1c534a2-48e1-11e1-1232-001143e3f55c

¹⁸ YOUNG-BRUEHL, Elisabeth. *Hannah Arendtová: z lásky k světu*. Bratislava: Agora, 2004. s. 130-131. ISBN 80-968-6866-7.

¹⁹ Tamtéž s. 119.

1.4.1 Francie

Situace v Německu byla ve 20. století poněkud mizerná. Zejména tedy 30. léta, kdy začal narůstat počet nacistů a s tím i jejich moc. Hannah Arendtová si uvědomovala, že pro ni jako pro Židovku již nadále není bezpečné v Německu pobývat. Rozhodla se tedy emigrovat do Francie. Její odchod však nebyl zcela poklidný. Arendtová musela zemi opustit ilegálně, byla totiž zatčena kvůli své práci pro sionistickou organizaci. Hannah měla za úkol dát dohromady všechny antisemitské poznámky, které byly někdy proneseny a nepronikly k veřejnosti. Arendtová považovala tuto práci za užitečnou, dávala jí pocit, že proti této neúnosné nacistické situaci v Německu alespoň něco málo udělala. K neštěstí Arendtové byla při této protinacistické práci odhalena a zatčena. Avšak i tak můžeme hovořit o ohromném štěstí, jelikož byla po osmi dnech propuštěna²⁰ a to se mnoha lidem ve stejné situaci nepoštěstilo.

Pod vlivem všech těchto událostí opustila Německo v roce 1933. Odchod z Německa Arendtová podnikla spolu se svou matkou. Neměly s sebou ani své doklady. Jejich cesta zpočátku směřovala do Prahy. Odtud po chvilce odešly do Ženevy, kde měl jejich pobyt delší trvání. Hannah Arendtová zde díky kamarádce své matky získala pracovní místo v jedné společnosti.²¹

Její cesta nakonec skončila v Paříži. I ve Francii se Arendtová angažovala v sionistickém hnutí. Konkrétně pracovala v organizaci, jež odvážela mladé chlapce ve věku od třinácti do sedmnácti let z Německa do Palestiny.²² Tato organizace se nazývala Alije mladých a Hannah Arendtová zde pracovala na pozici generální tajemnice. Tuto práci dostala za pomoci Julie Sternové, sestry Güntera Sterna, se kterým již v této době nežila. Nejen že tato práce byla velice dobře peněžně ohodnocena, ale také se jí díky ní naskytla možnost poprvé vycestovat do Palestiny.²³ O tuto skvělou práci bohužel přišla v roce 1939, kdy kvůli větší bezpečnosti bylo pařížské sídlo Alije mladých přesunuto do Londýna. Hannah Arendtová tak nepřišla pouze o své peněžní prostředky, ale především o způsob, jímž se proti antisemitismu snažila bojovat.²⁴

V roce 1940 se spolu se svými přítelkyněmi a mnoha jinými zuboženými ženami dostala do koncentračního tábora v Gurse. Toto období bylo jedním z nejhorších v jejím životě. Bylo

---

²⁰ ARENDT, Hannah, BAEHR, Peter. *The portable Hannah Arendt*. New York: Penguin Books, 2000. s. 6-7. ISBN 01-402-6974-6.

²¹ YOUNG-BRUEHL, Elisabeth. *Hannah Arendtová: z lásky k světu*. Bratislava: Agora, 2004. s. 112. ISBN 80-968-6866-7.

²² ARENDT, Hannah, BAEHR, Peter. *The portable Hannah Arendt*. New York: Penguin Books, 2000. s. 10. ISBN 01-402-6974-6.

²³ YOUNG-BRUEHL, Elisabeth. *Hannah Arendtová: z lásky k světu*. Bratislava: Agora, 2004. s. 145-146. ISBN 80-968-6866-7.

²⁴ Tamtéž s. 156.

to doba plná nejistoty a strachu. Hannah se však nevzdávala a snažila se nepodlehnout zoufalství. Pracovala a i nadále o sebe dbala. Po porážce Francie Německem nastalo několik hodin chaosu, kdy se Arendtové a ještě několika ženám podařilo získat propouštěcí doklady a rychle z tábora uniknout. Oproti jiným se Hannah měla kam vrátit a neutrpěla ani žádné zranění. Trpěla pouze revmatickými bolestmi.²⁵

1.4.2 Odchod do Spojených států

Rok 1940 byl pro Židy ve Francii klíčovým. Všichni byli nuceni hlásit se na prefekturách a bylo zřejmé, že budou odvedeni do pracovních či vyhlazovacích táborů. Hannah a Blücher ale jednali velice pohotově a zařídili si nouzová víza do Spojených států. Ta jim byla schválena. Na jednu stranu kvůli dobrému jménu, jež jim v Americe udělal bývalý manžel Arendtové, velký vliv nicméně mělo také působení Hannah v Aliji mladých. Jejich cesta do Spojených států amerických byla poněkud složitá. Nejprve tajně odjeli na kolech do Marseille, kde si vyzvedli své doklady. Poté pokračovali vlakem do Lisabonu. Zde museli strávit několik měsíců, než se jim podařilo sehnat lístky na loď do New Yorku. Do spojených států o několik týdnů později dorazila i Marta Arendtová, jejíž vízum bylo schváleno o několik měsíců později.²⁶

V roce 1941 všichni tři přicházejí do USA. Hned v tomto roce začala Arendtová pracovat v Commission on Jewish European Reconstruction a zároveň si přivydělávala jako spisovatelka na volné noze. V letech 1945-1947 také vyučovala evropské dějiny na Brooklyn College.²⁷ Začátky ve Spojených státech však byly pro všechny tři jak Hannah, tak i Martu Arendtovou a Heinricha Blüchera těžké. Jednak žili v nové zemi s naprosto odlišným oficiálním jazykem, který bylo potřeba se naučit, zároveň také neměli peněz nazbyt. Sžít se s novou zemí a jejím jazykem činilo Blücherovi v prvním roce pobytu velký problém. Jeho první práce ho nenaplňovala a velice trpěl. Později se ale vše začalo obracet k lepšímu. Blücher si našel novou práci v oblasti, se kterou už měl mnohem více společného.²⁸ I Arendtové se začalo více dařit. V letech 1949-1952 pracovala na pozici výkonné ředitelky pro Jewish Cultural Reconstruction

---

²⁵ YOUNG-BRUEHL, Elisabeth. *Hannah Arendtová: z lásky k světu*. Bratislava: Agora, 2004. s. 161-164. ISBN 80-968-6866-7.

²⁶ Tamtéž s. 167-168.

²⁷ ŠNEBERGOVÁ, Irena. Hannah Arendtová: Původ Totalitarismu I-III. *Filosofický časopis* [online]. Praha: Filosofický ústav AV ČR. 1998, 46(1). [cit. 2018-12-02]. s. 125. Dostupné z: https://kramerius.lib.cas.cz/search/i.jsp?pid=uuid:f6be3e92-48e1-11e1-5015-001143e3f55c#periodical-periodicalvolume-periodicalitem-page_uuid:f1c534a2-48e1-11e1-1232-001143e3f55c

²⁸ YOUNG-BRUEHL, Elisabeth. *Hannah Arendtová: z lásky k světu*. Bratislava: Agora, 2004. s. 180-181. ISBN 80-968-6866-7.

Organisation. 50. léta pro ni byla dobou hostování na různých amerických univerzitách, mezi nimiž byl například Princeton, Harvard²⁹, Kalifornská univerzita v Berkley nebo Chicagská univerzita. Mnohem více se ale sdružovala v New School for Social Research, kde pracovala jako profesorka politické filozofie až do své smrti.³⁰ Mimo jiné také psala pro německy píšící časopis Aufbau a v letech 1946 až 1951 pracovala jako editorka pro nakladatelství Schocken Books.³¹

1.5 Poslední roky života

Poslední roky svého života zasvětila především výuce na New School for Social Research. Kromě toho rovněž fungovala jako zpravodajka pro časopis New Yorker, kde nejvýznamnějšími byly její reportáže o procesu s Eichmanem v Jeruzalémě, o nichž též později vydala knihu.

Tyto roky ale byly také ve znamení mnoha cen, jež obdržela. Jednalo se například o cenu Sigmunda Freuda, kterou byla oceněna v roce 1967³², nebo Sonnigovu cenu dánské vlády za příspěvek k evropské civilizaci z roku 1975.

Posledních pět let svého života už strávila bez svého milovaného manžela a nejlepšího přítele Heinricha Blüchera. Právě v tyto roky pracovala tak moc, že už se i Heidegger bál, aby se nepřeracovala. Manžele Heideggerovi jezdívala od smrti svého manžela navštěvovat pravidelně každé léto.³³ Již pár let obnovené vztahy s Heideggerem jí po ztrátě jejího muže poskytovaly alespoň malou útěchu.

Život Arendtové se uchýlil ke konci 4. prosince roku 1975. Její urna poté byla uložena do parku Bard College.³⁴

---

²⁹ ŠNEBERGOVÁ, Irena. Hannah Arendtová: Původ Totalitarismu I-III. *Filosofický časopis* [online]. Praha: Filosofický ústav AV ČR. 1998, 46(1). [cit. 2018-12-02]. s. 125. Dostupné z: https://kramerius.lib.cas.cz/search/i.jsp?pid=uuid:f6be3e92-48e1-11e1-5015-001143e3f55c#periodical-periodicalvolume-periodicalitem-page_uuid:f1c534a2-48e1-11e1-1232-001143e3f55c

³⁰ Hannah Arendt. In: *Stanford encyclopedia of philosophy* [online]. Stanford University: Metaphysics Research Lab, 2006 [cit. 2019-03-02]. Dostupné z: <https://plato.stanford.edu/archives/fall2008/entries/arendt/>

³¹ YAR, Majid. Hannah Arendt. In: *Internet Encyclopedia of Philosophy* [online]. Lancaster University [cit. 2019-03-18]. Dostupné z: <https://www.iep.utm.edu/arendt/>

³² BALLESTREM, Karl. *Politická filosofie 20. století*. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1993. Edice Oikoymenh. s. 29. ISBN 80-852-4152-8.

³³ ETTINGEROVÁ, Elzbieta. *Hannah Arendtová - Martin Heidegger*. Bratislava: Agora, 2002. s. 129-131. ISBN 80-968686-1-6.

³⁴ BALLESTREM, Karl. *Politická filosofie 20. století*. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1993. Edice Oikoymenh. s. 29. ISBN 80-852-4152-8.

1.6 Dílo

Jak jsem již na začátku této kapitoly, která celá pojednává o životě Hannah Arendtové, napsala, její myšlení, tudíž i její díla, jsou ovlivněna mnoha skutečnostmi, které se v jejím životě přihodily. Mimo samotné doby a otázky židovství, se kterou se musela vypořádat, to bylo například mnoho let bez jakékoliv příslušnosti státního občanství. Její ideje a celkový pohled na svět byly kromě životních zkušeností utvářeny také pod vlivem významných myslitelů, mezi něž kupříkladu řadíme svatého Augustina, Martina Heideggera, Friedricha Nietzscheho, Immanuela Kanta nebo Karla Jasperse.³⁵

Hannah Arendtová se zaměřila na rozličné fenomény a několik odlišných problémových oblastí. Její veškeré dílo tak můžeme rozdělit na pět takových oblastí:

1. Problém židovství a státu Izrael
2. Rozbor struktury totalitarismu
3. Moderna a její krize
4. Teorie republiky a další teorie političnosti
5. Práce spisovatelů a básníků³⁶

Za její úplně první dílo můžeme pokládat dizertační práci s názvem *Pojem lásky u Augustina (Der Liebesbegriff bei Augustinus)*. Jedná se o zkoumání složitostí Augustinova pojetí lásky. Dalším dílem byla biografie *Rahel Varnhagen*. V této knize se kriticky a z historického úhlu pohledu zaobírá asimilací Židů ve společnosti, především zvraty osudu jedné inteligentní Židovky žijící na konci 18. a začátku 19. století. Ani v jednom z těchto děl nebyly žádné náznaky toho, že by se Arendtová později mohla zajímat o politiku.³⁷ V roce 1951 vyšlo její nejznámější dílo *Původ totalitarismu (The Origins of Totalitarianism)*, ve kterém se zabývala totalitními vládami, především tedy nacistickým a stalinistickým režimem. Sedm let poté vydala své nejvíce důležité filosofické dílo *Vita Activa neboli O činném životě (The Human Condition)*. V roce 1961 se jako reportérka pro časopis *The New Yorker* zúčastnila procesu s Adolfem Eichmannem. O dva roky později o tom vydala knihu *Eichmann v Jeruzalémě: zpráva o banalitě zla (Eichmann in Jerusalem)*, s níž způsobila obrovský rozruch v židovských kruzích. Roku 1958 vyšla také kniha *O Revoluci (On Revolution)*, ve které porovnává a analyzuje Americkou a Velkou francouzskou revoluci. V 60. a 70. letech vyšlo několik sbírek

---

³⁵ KATTAGO, Siobhan. Hannah Arendt on the World. In: *Hannah Arendt Key Concepts*. New York: Routledge, 2014. s. 52. ISBN 978-1-84465-808-4.

³⁶ BALLESTREM, Karl. *Politická filosofie 20. století*. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1993. Edice Oikoyomenh. s. 13-17. ISBN 80-852-4152-8.

³⁷ KOHN, Jerome. The World of Hannah Arendt. In: *Library of Congress* [online]. New York: The New School [cit. 2019-02-26]. Dostupné z: <http://memory.loc.gov/ammem/arendhtml/essay1.html>

esejí: *Mezi minulostí a budoucností (Between Past and Future)*, *Men in Dark Times* a *Crisis of the Republic*. Jejím posledním dílem byla kniha *Život ducha (The Life of the Mind)*, která bohužel vyšla až po smrti Arendtové v roce 1978. Jednalo se o dílo rozdělené na tři části: Myšlení, Chtění a Souzení. Nicméně třetí část nebyla v době smrti Arendtové dokončena. V roce 1982 však byly vydány alespoň některé materiály a zápisky z přednášek, které měly sloužit jako podklad pro třetí část *Života ducha*, pod názvem *Přednášky o Kantově politické filosofii (The Lectures on Kant's Political Philosophy)*.³⁸

Zmíněné knihy netvoří úplnou bibliografii Hannah Arendtové. Ta je ještě daleko obsáhlejší. Větší soupis děl a článků můžeme nalézt například knize *Politická filozofie 20. století* od Ballestrema a Kollmana, ale ani ta není zcela kompletní.

---

³⁸ Hannah Arendt. In: *Stanford encyclopedia of philosophy* [online]. Stanford University: Metaphysics Research Lab, 2006 [cit. 2019-03-02]. Dostupné z: <https://plato.stanford.edu/archives/fall2008/entries/arendt/>

2 Chápání člověka v kontextu politiky 20. století

Definovat člověka se jeví poněkud problematickou záležitostí. Podle Hannah Arendtové je téměř nemožné, aby člověk definoval sám sebe. Nemá totiž žádné právo domnívat se, že by snad existovala nějaká bytnost člověka nebo jeho přirozenost. Pokud by však něco takového existovalo, jeho definici by nám dokázal dát jen Bůh.

Existuje však něco, co Arendtová nazývá lidskou podmíněností (*condition humaine*). Nepleťme si však lidskou podmíněnost s lidskou přirozeností. Lidskou podmíněností se nerozumí pouze podmínky, za nichž člověk přichází na svět a za nichž z něj odchází, tedy narození a smrt, ale také veškeré skutečnosti, se kterými během svého života přichází do styku, jež ve své podstatě tvoří předpoklady jeho existence. Cokoliv, co vstoupí do života člověka, se okamžitě stává podmínkou jeho bytí.³⁹ „Proto jsou lidé stále podmíněnými bytostmi, bez ohledu na to, co činí či připouštějí, aby se dělo.“⁴⁰ Ale ani lidská podmíněnost nemůže zodpovědět otázku, co a kdo jsme. Žádná z podmínek lidského bytí totiž nepodmiňuje existenci lidstva úplně.⁴¹

Lidé jsou velice zajímavým živočišným druhem. Nemůžeme je však považovat za zvířata. Od těch je odlišuje věda a pravidla, nikoli rozum.⁴² Člověk zasahuje a je součástí obou sfér života a to jak sféry soukromé, tak i té veřejné, jež slouží k zabezpečení chodu života, ochraně rodiny, domova a dalších.⁴³ Lidská bytnost tak může být pojímána různými pohledy a spojována s rozličnými pojmy a problematikami, týkajícími se jednak politiky, ale i jiných oblastí, s nimiž během svého života přichází do styku.

2.1 Člověk jako společenský, politický a pracující živoch

Člověk byl odjakživa pojímán různými způsoby. Já se zaměřím zejména na tři, s nimiž Arendtová ve svých dílech pracuje, a to na člověka jako společenského, politického a pracujícího živočicha.

Můžeme začít starověkým Řeckem, kde Aristoteles pojímal člověka dvojím způsobem: jako člověka majícího logos, tedy používajícího řeč (*animal rationale*), a jako člověka, jež je politickým tvorem (*animal sociale*). V tomto případě však mnohdy dochází k omylu, kdy se

---

³⁹ ARENDOVÁ, Hannah. *Vita activa, neboli, O činném životě*. Druhé opravené vydání. Praha: OIKOYMENH, 2009. s. 17-19. ISBN 978-80-7298-413-8.

⁴⁰ Tamtéž s. 18.

⁴¹ Tamtéž s. 20.

⁴² ARENDOVÁ, Hannah. *O násilí*. 2.vyd. Praha: OIKOYMENH, 2004. s. 46. ISBN 8072981285.

⁴³ ARENDOVÁ, Hannah. *Mezi minulostí a budoucností: osm cvičení v politickém myšlení*. 2. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2002. s. 140. ISBN 8085959925.

slovo „sociale“ z latiny špatně překládá jako sociální a ne politický. A tyto dva pojmy jsou pak mylně zaměňovány. Jasným příkladem je například Tomáš Akvinský a jeho slavný výrok: „Člověk je od přirozenosti politický, to jest společenský.“⁴⁴ Společenský a politický tvor jsou však dvě naprosto odlišná pojetí.

Kromě člověka disponujícího logem a člověka jako politické bytosti, nalezneme v dílech Hannah Arendtové ještě další dvě odlišná pojetí. Člověk může být chápán také jako *animal laborans*, tj. člověk pracující. Tak jej definoval například Karl Marx.⁴⁵ Pokud je však člověk *animal laborans*, je považován za zvíře, ač nejvýše postavené. Pojem *animal laborans* tak ve své podstatě označuje pracující zvíře.⁴⁶ Dalším pojetím je člověk jako *homo faber*. Což je jedinec nacházející se v režimu zhotovování, který na rozdíl od *animal laborans* využívá svých rukou k tomu, aby zhotovoval svět.⁴⁷ *Homo faber* navíc pomohl *homo laborans* tím, že zhotovil roboty a nástroje, jimiž mu ulehčil jeho práci. Tím také vyřešil problém svobody, s nímž si jinak člověk dokázal poradit jedině prostřednictvím panství a otroctví. V tom však Arendtová vidí zásadní problém. Lidé i přes nástroje, které jsou součástí jejich osvobození od nutnosti, podléhají jejímu tlaku. Musejí si uvědomovat tíhu nutnosti, která na ně tlačí. Pokud tomu tak nebude, lidské bytosti již nebudou práci chápat jako prokletí a budou podléhat její donucovací moci, aniž by si to uvědomovali. Rozdíl těchto dvou pojetí člověka lze nejlépe vidět na rozdílu mezi prací a zhotovováním, tím se však bude více autorka této práce zabývat v podkapitole pojednávající o samotné činnosti zhotovování.

Další problematikou týkající se člověka, na kterou v dílech Arendtové narazíme je jeho stvoření. Člověk byl stvořen Bohem. Nebyl však stvořen jako onen slavný Adam, jehož Bůh vytvořil z prachu země a později k němu přidružil ženu Evu. Tento člověk nebyl stvořen jako jediný, ale spolu s více lidmi. Hovoříme tak o pluralitě člověka. Tato pluralita lidí je odvozena od jejich neustále se zvyšujícího počtu.⁴⁸

Ale můžeme zde najít i Marxovu koncepci, která fakt, že byl člověk stvořen Bohem, zpochybňuje. Podle Marxe byl člověk stvořen prací, jeho lidství je tak tvořeno jeho vlastní prací, práce jej také odlišuje od zvířete a tvoří jeho lidskost. To vše dělá člověka již zmíněným *animal laborans*.⁴⁹ Toto pojetí člověka také nakonec v moderním světě zvítězilo. Člověk je

---

⁴⁴ ARENDOVÁ, Hannah. *Vita activa, neboli, O činném životě*. Druhé opravené vydání. Praha: OIKOYMENH, 2009. s. 34. ISBN 978-80-7298-413-8.

⁴⁵ Tamtéž s. 131.

⁴⁶ Tamtéž s. 110.

⁴⁷ Tamtéž s. 173.

⁴⁸ Tamtéž s. 16.

⁴⁹ ARENDOVÁ, Hannah. *Mezi minulostí a budoucností: osm cvičení v politickém myšlení*. 2. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2002. s. 23. ISBN 8085959925.

chápan jako lidská bytost, která se do života zapojuje tím, že pracuje a tím se stará o svůj domov a rodinu. A to, co pro jeho život a existenci není nutné, je pokládáno za něco nadbytečného, což poté slouží jako určitá funkce lidského života.⁵⁰ Ve 20. století byl člověk mimo pracujícího živočicha chápan také jako společenská bytost, kterou určovala masová společnost, jejímž byla členem.⁵¹

2.2 Vita activa

Vita activa je další z pojmů, jež je pro vymezení pojmu člověka v dílech Hannah Arendtové důležitý. Jedná se o „*souhrnné označení pro tři základní lidské činnosti: práci, zhotovování a jednání.*“⁵² Tyto činnosti zároveň tvoří podmínky lidské existence. Všechny tři jsou vykonávány bytostmi, které na svět přišly za podmínky narození. Totéž však nemůžeme říci o podmínce smrti. Některé z těchto činností jsou totiž na smrti nezávislé a jejich produkty zde přetrvávají i potom, co opustíme tento svět.

Pojem vita activa vznikl díky procesu se Sokratem, tedy z konfliktu mezi filosofem a společností. Poprvé byl ale užit až ve středověké filosofii, tehdy ale stále nebyl míněn v nynějším významu. Vita activa byla tehdy známa spíše jako *vita negotiosa*, rovněž *vita actiosa*, ve významu života zasvěceného veřejným politickým záležitostem. Svátý Augustin byl však posledním, který vitu activu chápal v tomto politickém smyslu. Poté se pod jeho významem rozuměly veškeré aktivity zabývající se různými předměty, jež setrvávají ve světě člověka. Vita activa, ve středověku obsahující všechny tři lidské činnosti, měla velice blízko k tomu, co Řekové nazývali ne-klid a své negativní zbarvení si udržela až do zrodu novověku.⁵³

Vita activa a všechny její činnosti však během novověku prošly četnými změnami a krizemi. Jako nejdůležitější z aktivit tvořící činný život jedince zůstala práce. Dokonce i zhotovování a jednání, které byly kdysi pokládány jako daleko důležitější, degradovaly na její úroveň. Jedinou podstatnou zkušeností člověka, jež zůstala téměř nezměněná, je myšlení. To sice v moderní době moc jedinců nevlastní, avšak i tak je jednou z nejdůležitějších vlastností lidí.⁵⁴

---

⁵⁰ ARENDTOVÁ, Hannah. *Vita activa, neboli, O činném životě*. Druhé opravené vydání. Praha: OIKOYMENH, 2009. s. 410. ISBN 978-80-7298-413-8.

⁵¹ Tamtéž s. 61.

⁵² Tamtéž s. 15

⁵³ Tamtéž s. 15-25.

⁵⁴ Tamtéž s. 411-415.

2.2.1 Práce

Hannah Arendtová ve svém díle uvádí Marxovu definici práce, se kterou poté ve svém díle dále pracuje. Podle Marxe je práce „*proces mezi člověkem a přírodou, v němž člověk prostředkuje, spravuje a kontroluje svou látkovou výměnu s přírodou prostřednictvím svého vlastního činu, takže jeho produktem je přírodní látka přizpůsobená lidským potřebám změnou formy.*“⁵⁵ Mohlo by se zdát, že pro tak běžnou každodenní činnost, se jedná až o příliš těžkou definici. Nejdůležitější z této definice je však poukázání na biologicko-fyziologickou spjitost s činností práce. Stejně tak ukazuje na to, že v biologickém procesu se nachází dvě odlišná stádia a to jak práce, tak spotřeba. Celý proces funguje na bázi toho, že člověk spotřebovává produkty, jež byly vytvořeny prací. A tato činnost výroby produktů, které jsou určeny k následné spotřebě, se nazývá práce. Ve své podstatě tento proces stojí na základě biologického procesu lidského těla.⁵⁶ Pro práci je charakteristické to, že po sobě nezanechává nic stálého, výsledek této činnosti naopak přetrvává jen krátkou dobu a poté je opět spotřebován. A přesto je životně důležitá.

V novověku lidé rozlišovali mezi několika druhy práce: mezi kvalifikovanou a nekvalifikovanou prací, duševní a manuální prací, ale především mezi produktivní a neproduktivní prací. U kvalifikované a nekvalifikované práce se nejedná o samotnou činnost, ale v první řadě o kvalitu v provedení práce. Naopak u rozdělení práce na manuální a duševní práci jde o pracovní proces, kde je duševní činnost prováděna myšlením a manuální činnost nějakou jinou částí těla. Arendtová považuje duševní práci za velice málo produktivní, jelikož po ní nezůstává vůbec nic stálého. Což nás přivádí k poslednímu a nejspíš nejdůležitějšímu rozlišení práce na produktivní a neproduktivní. Marx a ekonom Adam Smith na tomto rozdělení založili své teorie, které byly typické pro celé období novověku. Neproduktivní práce byla chápána jako jakýsi typ příživnictví. Lidi, kteří jen spotřebovávali a nic neprodukovali, nazývali zahálčivou čeledí. Tato zahálčivá čeleď vyráběla pouze možnost své produktivity. Kdežto produktivní práce byla založená na samotné produktivitě. Ta nespočívá v tom, co z práce vyjde, tudíž na jejich výsledcích, ale spíše na síle, kterou disponuje lidské tělo, která není vyčerpána po vytvoření prostředků postačujících k vlastní obživě, nýbrž je díky ní lidské tělo schopno produkovat více síly než je nutné. Díky nadbytku pracovní síly a pomocí násilí, tak může společnost dojít do stavu, kdy práci bude vykonávat pouze nějaká část pracovní síly a stále bude

---

⁵⁵ ARENDTOVÁ, Hannah. *Vita activa, neboli, O činném životě*. Druhé opravené vydání. Praha: OIKOYMENH, 2009. s. 126. ISBN 978-80-7298-413-8.

⁵⁶ Tamtéž s. 126.

dostačující pro obživu celé společnosti. Výbornou ukázkou je toho například kapitalistická společnost či otrokářství.

S otroctvím se můžeme setkat, když se podíváme, jak bylo na práci nahlíženo v minulosti, zejména ve starověkém Řecku. Zdejší obyvatelé opovrhovali práci, a proto měli otroky, kteří za ně vykonávali práci, která je vynucována potřebami těla. Řekové ale neopovrhovali otroky, ba naopak práci. Otroků si vážili a uvědomovali si jejich potřebnost. Otroctví bylo naprosto přirozené a tak ani nebylo potřeba jej jakkoliv obhajovat. Otroci byli podrobeni nutnosti. Navíc u nich docházelo k naprosté změně jejich přirozenosti. Pokud byl někdy otrok ze své služby propuštěn, ze dne na den se jeho přirozenost opět změnila. Otroctví bylo jediným způsobem, jakým se lidé mohli stát svobodní. Protože své povinnosti, které byly jejich životními potřebami, vykonávali druzí. Arendtová se také domnívá, že Řekové pokládali přirozenost otroků za ne-lidskou. Avšak i přesto, že Aristoteles nikdy neměl pochybnosti o neschopnosti otroků, neuznával užití pojmu člověk na někoho, kdo je zcela podroben nutnosti.⁵⁷

O několik století později se z této nejvíce opovrhované činnosti práce stala tou nejvíce ceněnou. Za vše mohli hlavně John Locke, jež viděl práci jako zdroj vlastnictví, Adam Smith, který v ní spatřoval bohatství, a v neposlední řadě Karl Marx, který práci postavil na nejvyšší ctnostné místo, jelikož byla projevem produktivity a určovala samotnou lidskost člověka. Jediné, v čem se tyto významní myslitelé novověku mýlili, bylo to, že považovali zhotovování a práci za jedno a to samé.⁵⁸

2.2.2 Zhotovování

Zhotovování je další ze základních lidských činností. Jedná se o činnost, při které je za pomoci rukou zpracováván materiál za účelem vytvoření předmětů, jež tvoří umělý svět, ve kterém člověk žije. Tyto věci vytvářené zhotovováním prokazují jakousi trvanlivost a užitelnost. Člověk, v tomto případě *homo faber*, dává i velice křehkým věcem určitou pevnost a tuhost. Důležité je, že zhotovené předměty jsou užívány, nikoli spotřebovávány, jak by se mohlo zdát. Ale ani jejich životnost není tak absolutní, jak by se mohlo zdát. Předměty jsou jejich užíváním opotřebovávány a nakonec vždy propadnou zkáze, a to, i kdyby nebyly používány vůbec. Nakonec se vše vrátí do koloběhu přírody, ze kterého se vlastně vytvořily. Žádnou věc nelze zhotovit, aniž by přitom nebyla zničena příroda. Jedná se tak o činnost velice

---

⁵⁷ ARENDTOVÁ, Hannah. *Vita activa, neboli, O činném životě*. Druhé opravené vydání. Praha: OIKOYMENH, 2009. s. 108-114. ISBN 978-80-7298-413-8.

⁵⁸ Tamtéž s. 129-131.

násilnou. V konečném důsledku jsou tyto výtvořiny lidských rukou pojímány jako jedna z lidských vlastností člověka.

Každé zhotovování potřebuje nějaký vzor, podle něhož je daná věc vyráběna. Tento vzor můžeme nalézt pouze vně samotného člověka. Ten mimo jiné samotnému procesu zhotovování předchází a podmiňuje jej. Tudiž je zřejmé, že homo laborans by nebyl schopen zhotovit žádný předmět, protože nemá žádné vzory a nevěděl by, jak má daný předmět v konečném výsledku vypadat. Uveďme si příklad. Žádný zhotovitel nemůže vyrobit skříň, aniž by nevěděl, jak vypadá. To znamená, že předtím než ji vyrobí, vyskytne se mu díky vzpomínce před očima idea toho, jak taková skříň vypadá. Tento vzor ale rovněž umožňuje takzvané zmnožování předmětů. To znamená, že vzor je přítomen i po zhotovení tohoto předmětu a umožňuje tak výrobu dalších naprosto identických předmětů.⁵⁹

To nás přivádí k dalším typickým znakům činnosti zhotovování: účelnosti a užitečnosti. Každá zhotovená věc má nějaký účel. Nejedná se však o „účel o sobě“, ale spíše ve smyslu účelu, kterým zhotovená věc vyjadřuje konec činnosti zhotovování. Zhotovená věc se stává „účelem o sobě“, až když není předmětem užívání. A k tomu dochází jen velice těžko, jelikož věc, i když už je zhotovena a proces zhotovování je dokončen, je prostřednictvím homo faber degradována zpět na prostředek, který začíná být využíván. Zhotovená věc se tak stává užitečnou. Její užitečnost se může projevit třeba službou nějakému novému účelu. Jednak může dělat život pohodlnější či sloužit jako směnný prostředek v oběhu zboží. Ve shrnutí by se dalo říci, že homo faber jakožto zhotovitel, ve všem vidí pouze své předem vytyčené účely a po jejich naplnění vše degraduje zpět na pouhé prostředky. Důležité však je, že užitek a užitečnost se díky tomu stávají měřítky pro lidský život. Dokonce i Platón si byl vědom člověka jako míry všech věcí. Pokud však z člověka uděláme míru všech věcí, nemůžeme se divit, že využívá všech věcí na světě jako prostředků sloužících k nějakému účelu. Ospravedlňuje si tak i ničení přírody. Přitom i samotný strom pokládá za prostředek, který slouží k nějakému účelu a tak jej využívá pro zhotovení nějakého nového produktu.⁶⁰

2.2.2.1 Rozdíly mezi prací a zhotovováním

V této podkapitole se budu zabírat rozdíly mezi těmito dvěma naprosto rozdílnými lidskými činnostmi. Mnoho lidí však má tendenci si tyto dva pojmy plést. Tento rozdíl ignorovali nejen v antice, ale nedokázali ho rozlišit i někteří novověcí myslitelé. Konkrétně se

---

⁵⁹ ARENDTOVÁ, Hannah. *Vita activa, neboli, O činném životě*. Druhé opravené vydání. Praha: OIKOYMENH, 2009. s. 173-180. ISBN 978-80-7298-413-8.

⁶⁰ Tamtéž s. 195-200.

jednalo o Locka, Marxe a Smitha, jež dali práci vlastnosti, které patří pouze zhotovování.⁶¹ Mezi těmito pojmy ale existuje mnoho zásadních rozdílů, které by neměly být opomínány.

Prvním z nich je samotné pojetí člověka, vykonávajícího tyto dvě rozdílné činnosti. To nejlépe vystihl John Locke, jež rozlišoval mezi rukama konajícími dílo, pro nás známo jako člověk v roli *homo faber*, a pracujícím tělem, totiž těmi, kteří slouží svým tělem k obstarání nezbytných potřeb života, tedy *homo laborans*.⁶² Značný rozdíl se nachází také v produktu těchto dvou činností. Produkt, který vzniká látkovou výměnou člověka s přírodou, tedy prací, není součástí světa. Jednak na to nejsou dostatečně objektivně uchopitelné a jednak nemají takovou trvalost jako produkty zhotovování.⁶³ Ty jsou naopak velice trvalé, protože nejsou spotřebovávány, nýbrž opotřebovány, a jsou tak velice důležitou částí lidského života.⁶⁴ Ale o tom jsme se dozvěděli v již předchozí podkapitole.

Práce nám sice nepřináší žádné trvalé produkty, jež by byly součástí našeho světa, avšak poskytuje nám požehnání, které Arendtová nazývá radostí z práce a jež nás doprovází v průběhu celého našeho života. Tuto radost z práce nelze srovnávat s krátkodobým pocitem štěstí, jež se dostaví po dokončení po zhotovení nějaké věci.⁶⁵ Jedná se o něco mnohem víc.

Což mě přivádí k dalšímu rozdílu a tím je konec a počátek těchto dvou odlišných procesů. Zhotovování má jasně definovaný počátek a konec procesu. Zhotovování končí po dokončení zhotovovaného předmětu. Svým jasně určeným koncem se tak liší od ostatních činností tvořících *vita activa*. A jak již můžeme tušit, práce nemá ani začátek, ale ani konec. Práce v zajetí lidského koloběhu běží stále a stále dokola. Jediný způsob, kterým by mohl proces práce dospět ke svému úplnému konci, by bylo vyčerpání jeho pracovní síly.⁶⁶

Posledním rozdílem, jež bych ráda zmínila je otroctví. Někteří by jej mohli mylně považovat za nástroj práce stejně jako zhotovování. Otroci jsou však pouze pracovními nástroji, kdy jsou opotřebovávání a obnovování stejně jako pracovní síla v koloběhu života.⁶⁷

2.2.3 Jednání

Poslední z činností tvořící *vita activa*, je jednání. Abychom mohli správně rozeznat, jestli se opravdu jedná o proces jednání, musíme si být vědomi jeho několika znaků. Jako první

---

⁶¹ ARENTOVÁ, Hannah. *Vita activa, neboli, O činném životě*. Druhé opravené vydání. Praha: OIKOYMENH, 2009. s. 129-130. ISBN 978-80-7298-413-8.

⁶² Tamtéž s. 104.

⁶³ Tamtéž s. 150.

⁶⁴ Tamtéž s. 173.

⁶⁵ Tamtéž s. 136-137.

⁶⁶ Tamtéž s. 181-182.

⁶⁷ Tamtéž s. 155.

bychom si měli uvést podmínku existence jednajícího, v jehož schopnostech je používat slova. Jednání beze slov totiž neexistuje. Slova dodávají činům srozumitelnost a tak potřebujeme člověka, pro něhož jsou slova odjakživa běžným nástrojem každodenního užití, abychom dosáhli jednání, jež pro nás bude srozumitelnější. Slova jsou pro jednání oproti práci a zhotovování jedním z nejdůležitějších znaků. Při práci a zhotovování slova tyto činnosti pouze doprovázejí, a pokud by přítomny nebyly, tyto činnosti by nebyly nijak narušeny a jejich výsledek by nám byl stále srozumitelný.

Pro jednání je potřebná pluralita lidí, tedy to, že na světě žije více lidí pohromadě a ne pouze jeden jedinec. Lidská pluralita se projevuje hned dvěma způsoby:

1. Jako **rovnost**, bez které by se lidé nebyli schopni domluvit, neměli by žádné pochopení ve vztahu k mrtvým a nebyli by ani schopni plánovat svět pro jejich nástupce.
2. Jako **rozdílnost**, bez níž by pro dorozumívání se mezi lidmi nebylo potřeba žádného jednání, ani promlouvání.

Rozdílnost činí každého jedince jedinečným. Ten svou rozdílnost veřejně vyjadřuje a dává tak světu najevo, že je v určitém směru jiný než všichni ostatní, ale zároveň je něčím specificky stejný jako ostatní. Každý člen tvořící lidskou pluralitu je tak jedinečný sám o sobě. To souvisí s jednáním jako se zcela novým počátkem. Tento proces totiž pokaždé utvoří jedince jako něco nového. Učiní v něm zrod něčeho, co jej činí rozdílným od ostatních.⁶⁸

Jiným typickým znakem je samotný výtvar jednání. Nejedná se o věc hmotného charakteru, na níž bychom si mohli kupříkladu sáhnout. Jednání a promlouvání po sobě zanechává meziprostor tvořený tkanivem lidských vztahů a jiných lidských záležitostí. Toto tkanivo nevytváříme my sami jakožto jednající, to už zde bylo dávno předtím, než jsme začali jednat, dokonce i možná daleko dříve předtím než jsme se narodili. Proto naše předem zamýšlené cíle, jež na naše jednání chtějí působit, nejsou nikdy uskutečněny, tak jak byly zamýšleny. My pouze do tohoto již existujícího tkaniva lidských vztahů vtkáváme své vlastní příběhy, jež jsou trvalým výplodem nás samotných a tím, co tu díky našemu jednání zanecháváme vepsané v památnících, na různých listinách, zvěčněné v uměleckých dílech, zpředmětněné či zapsané v pamětech mnoha generací, v nichž nás přežívají. Ve své podstatě můžeme říci, že člověk tvoří pouze počátek svého příběhu, ale tím, že se svým jednáním

---

⁶⁸ ARENDTOVÁ, Hannah. *Vita activa, neboli, O činném životě*. Druhé opravené vydání. Praha: OIKOYMENH, 2009. s. 224-230. ISBN 978-80-7298-413-8.

a promlouváním zapojuje do lidského svět, kde působí i ostatní lidská tkaniva, není jeho celkovým tvůrcem. Proces jednání je tak velice nepředvídatelný.⁶⁹

Když to tedy zhodnotíme, zjistíme, že jednání má sice jasně daný začátek, ale jeho konec je velice neurčitý. Sílu vyvolanou jakýmkoliv procesem jednání dle Arendtové nelze zničit. Jediným možným způsobem, jak by mohla být tato síla vyčerpána a ze světa odstraněna, by bylo vymření lidstva, kdy by již neexistoval žádný člověk, který by mohl vetkávat své příběhy do tkaniva lidských záležitostí, v němž naše činy ve formě příběhů přetrvávají. My jako jednající díky existenci dějin fakticky vzato ani nejsme schopni vidět výsledek našeho jednání. To se až zpětně vyjeví těm, kdo příběh vypráví, totiž těm, co nejednají.

Dalším typickým znakem lidského jednání je jeho neodvolatelnost. Co je již jednou učiněno, nelze vzít zpět. Člověk by se mohl odvolávat na nepředvídatelnost. Nikdo totiž neví, jak jeho činy nakonec dopadnou, ale ani to jej neomlouvá. Jediným možným ospravedlněním jeho jednání je odpuštění druhých. Pokud by si lidé nebyli schopni odpouštět, byli by sužováni svým jediným činem v životě, jehož důsledky, jak dobré tak špatné, by je pronásledovaly do konce jejich životů, a oni by tak nebyli schopni nadále jednat.

Ale i proti nepředvídatelnosti se dá určitým způsobem bojovat. Můžeme někomu dát svůj slib a ten poté dodržet. Tímto se zavazujeme do budoucnosti, zásluhou čehož si zachováváme svou identitu. Slibem, stejně tak jako odpuštěním, se člověk odpoutává od minulosti a zároveň se i ujišťuje, že pro něj stále existuje nějaká budoucnost. Společně s odpuštěním a slibem pronikají do politiky také nemorální principy. Na druhou stranu tím, že se lidé naučili odpouštět a slibovat druhým, dokáží rovněž odpustit a slíbit něco i sami sobě. A to je pro člověka velice důležité.

Prvním člověkem, který poznal, co dokáže odpuštění, byl Ježíš z Nazareta. Ježíš nebyl zastáncem toho, aby odpuštění mohl uničit pouze Bůh, nýbrž všichni lidé. Člověk by měl být schopen odpustit druhým, jelikož sám ví, že jeho jednání není možné předvídat.

Na jednání existují kromě odpuštění i jiné reakce. Kupříkladu pomsta, která je naprosto automatickou reakcí člověka, na niž se může nějakým způsobem připravit. Dále také prominutí, jež na rozdíl od pomsty nelze očekávat a člověk tak nemůže být na jeho příchod nikdy připraven. Proto se také stává „*činem rovnocenným s původním jednáním*.“⁷⁰

Jak jsem již naznačila, jednání se mimo všech lidských záležitostí projevuje zejména v oblasti politiky. Například ve starověku se filosofové snažili z politiky zcela odstranit

---

⁶⁹ARENDOVÁ, Hannah. *Vita activa, neboli, O činném životě*. Druhé opravené vydání. Praha: OIKOYMENH, 2009. s. 237-238. ISBN 978-80-7298-413-8.

⁷⁰Tamtéž s. 303-313.

veřejnou sféru. To by bylo možné pouze u typu vlády, kde celou společnost ovládá jeden vládce. V úvahu tedy připadá třeba monarchie, tyranida, osvícenský despotismus, absolutismus nebo druh monarchie, kde veškeří vládnoucí jedinci nakonec splývají do jednoho tělesa. Platón chtěl do čela společnosti dosadit nějakého moudrého filosofa, který by skoncoval se všemi nesnázemi jednání. Ve skutečnosti bychom tyto pokusy o odstranění veřejného prostoru, jejichž účelem bylo zjednodušit jednání, mohli chápat jako pokusy o odstranění politiky. K tomu však nedošlo. Politiku nahradila pouze vláda, jež by se dala považovat za jednu z jejich forem.⁷¹

2.3 Autorita

Jedním z pojmů, kterými se Hannah Arendtová ve svých dílech zabývá, je právě autorita. Tu chápe jako jednu z koncepcí označujících nástroj, jehož prostřednictvím lidé mají moc nad ostatními lidmi. Pro autoritu je charakteristická zejména poslušnost, nikoli donucení a přesvědčování, jak by se mohlo zdát. Další charakteristikou autority je úcta, která je potřebná k tomu, aby autorita zůstala zachována.⁷² Spolu s úctou souvisí hierarchická struktura, která je uznávána oběma stranami a dopředu všem v tomto vztahu určuje jejich místo.

Autorita dle Arendtové zde nebyla od prvopočátku. Velice důležitou úlohu ve vývoji autority sehráli antičtí filosofové Platón a Aristoteles, v jejichž dílech můžeme nalézt různé úvahy a definice spojené s tímto tématem. U Platóna se jedná o díla *Ústava* nebo *Zákony*, u Aristotela pak zejména o dílo *Politika*.

Existují dva druhy pojetí autority:

1. **Řecké pojetí**, v němž autorita náleží nějaké osobě a většinou je spojená s využitím násilí. Typický je například platónský vztah mezi pánem a poddaným.
2. **Římské pojetí**, kde autorita náleží Senátu, ale rovněž je promítána i do náboženství.

Ve 20. století však nelze nalézt autoritu jako takovou. Jde spíše o nějakou její specifickou podobu vládnoucí v západní části světa. Arendtová se domnívala, že autorita ze světa téměř vymizela. Lidstvo si prochází jakousi krizí autority, jež má politický původ a povahu. Tato ztráta autorit ve své podstatě znamená zhroucení základních principů světa. V tomto momentě se věci začínají v různých směrech měnit a svět se stává místem, kde nic není jisté a kdykoliv se cokoliv může změnit v naprostý opak. Toho využily například totalitní

---

⁷¹ ARENDTOVÁ, Hannah. *Vita activa, neboli, O činném životě*. Druhé opravené vydání. Praha: OIKOYMENH, 2009. s. 287-290. ISBN 978-80-7298-413-8.

⁷² ARENDTOVÁ, Hannah. *O násilí*. 2.vyd. Praha: OIKOYMENH, 2004. s. 35. ISBN 8072981285.

režimy při svém nástupu k moci. Tato krize autorit se ale rozšířila natolik, že pronikla i do nepolitických oblastí jako je výchova a vzdělání. Dokonce zasáhla i takzvanou předpolitickou autoritu, kdy krizí procházejí i klasické autority odjakživa panující mezi dětmi a rodiči nebo učiteli a žáky. Tato ztráta autorit však neznamená „ztrátu lidské schopnosti stavět, uchovávat a chránit svět, který by měl existovat i po našem odchodu a být místem uzpůsobeným pro život těch, kdo přijdou po nás.“⁷³

2.4 Moc a násilí

Stejně jako v historii, tak i dnes je velice důležité rozlišovat mezi násilím a mocí. Tyto dva pojmy spolu velice úzce souvisí, avšak přestože si to mnoho lidí myslí, jejich význam není totožný. Než si však vymezíme jejich společné znaky, je nutno uvést si definice těchto dvou jednotlivých pojmů.

2.4.1 Násilí

Obsahem tohoto pojmu rozumíme prostředek vlády člověka nad člověkem, jehož povaha je založena na užívání nástrojů, které zesilují lidskou individuální sílu.⁷⁴ U násilí nehraje roli počet lidí provozujících násilí nebo názor společnosti na jeho užívání, ale především nástroje.⁷⁵ Násilí je jedním z prostředků, pomocí něhož lze s lidmi velice dobře manipulovat. Tento způsob manipulace je mnohem účinnější, než manipulace prostřednictvím médií, reklamy nebo jiných způsobů přesvědčování vyvolávajících na společnost určitý psychologický nátlak.⁷⁶

Násilí je přirozenou součástí našeho života. Není pokaždé hodnoceno jako iracionální. Pokud máme nějaké cíle, jichž bychom chtěli dosáhnout v poměrně krátké době, a k jejich naplnění používáme násilí,⁷⁷ kupříkladu nutnou sebeobranu, jedná se o násilí, které považujeme za racionální. I když může být násilí racionální a tudíž také ospravedlnitelné, nikdy se nestane legitimní.⁷⁸

Násilí je velice nadčasovým problémem. Člověk se ve 20. století mohl setkat z jeho různými podobami. Vezměme si například válku. Těch se v tomto století odehrálo nespočet včetně dvou světových válek, dále se s nimi lidé setkávali také v podobě revoluce, rasismu, ale i studentských vzpour na vysokých školách. „*Praxe násilí tak mění svět, ale s nejvyšší*

---

⁷³ ARENDOVÁ, Hannah. *Krize kultury*. Praha: Mladá fronta, 1994. s. 5-9. ISBN 8020404244.

⁷⁴ ARENDOVÁ, Hannah. *O násilí*. 2.vyd. Praha: OIKOYMENH, 2004. s. 34-35. ISBN 8072981285.

⁷⁵ Tamtéž s. 40.

⁷⁶ Tamtéž s. 25.

⁷⁷ Tamtéž s. 51-58.

⁷⁸ Tamtéž s. 40.

*pravděpodobností ve světě, v němž je jen více násilí.*⁷⁹ Velmi často je příčinou násilí hněv. Ten však není přítomen v každé z našich reakcí, ale povětšinou pouze tam, kde je patrné, že by se něco dalo změnit, ale nikdo to tak nečiní. Povětšinou se to týká sociálních podmínek, alespoň tedy co se týče historie. Hněv přerůstající v násilí se pak stává doprovodným jevem revolucí snažících se o mocenský převrat.⁸⁰ Revoluce jsou mnohdy s válkami propojeny. Ve 20. století jsou dominantní především situace, kdy jsou války pouze začátkem, jemuž následuje velice násilná revoluce či světové války jako následky revolucí. Ty poté běžně přerůstají v něco podobného jako je občanská válka běsnící skrze celý svět. Revoluce, jelikož se v nich jedná zejména o předmět svobody, se tak mnohdy stávají určitým ospravedlněním použitého násilí. Užití násilí je velice běžné ba dokonce i potřebné u utváření každého nového začátku. Příkladem nám mohou být křesťanské dějiny, kde Ábel zemřel rukou Kainovou a Reme rukou Romulovou.⁸¹ V konečném výsledku jde o to, že revoluce takové nové začátky ve své podstatě utvářely, jak už v občanských válkách, tak v různých převratech, takže násilí může být označováno za jeden z jejich důležitých znaků.⁸²

2.4.2 Moc

*„Moc spočívá v tom, že nutím ostatní jednat, tak jak chci já.“*⁸³, jak formuloval jeden z francouzských filosofů Voltaire. Z toho výroku jasně plyne, že moc je dalším z prostředků, s jehož pomocí člověk ovládá člověka. Moc lze uplatňovat pouze tam, kde se vyskytuje nějaká skupina lidí, ne jednotlivec. Moc musí náležet člověku, jehož k tomuto zmocnění oprávnili lidé. K jejímu zániku dochází, pokud dojde k vymření skupiny lidí, vůči nimž tato moc jako určitá individuální síla působila. K tomu, aby moc byla projevena a nějakým způsobem uplatněna vůči lidu, slouží instituce. Ty zanikají na základě stejného principu jako moc samotná, totiž dojde-li ke ztrátě důvěry institucí ze strany občanů. Moc ke své existenci, kromě lidí, jež mu propůjčují moc, nepotřebuje mnoho. Avšak existuje ještě jedna podstata, bez které by se moc ve světě nemohla vyskytovat a to je příkaz, na němž závisí její účinnost.⁸⁴

Pokud se však moc přestane rozrůstat, začne být ničena. Názornými příklady jsou například situace z naší historie, kdy králové na dvoře Kateřiny Veliké vládnoucí tyranským

⁷⁹ ARENDOVÁ, Hannah. *O násilí*. 2.vyd. Praha: OIKOYMENH, 2004. s. 59. ISBN 8072981285.

⁸⁰ Tamtéž s. 46.

⁸¹ ARENDOVÁ, Hannah. *O revoluci*. Praha: OIKOYMENH, 2011. s. 15-17. ISBN 978-80-7298-403-9.

⁸² Tamtéž s. 31.

⁸³ ARENDOVÁ, Hannah. *O násilí*. 2.vyd. Praha: OIKOYMENH, 2004. s. 28. ISBN 8072981285.

⁸⁴ Tamtéž s. 28-34.

způsobem vlády nebyli zabíjeni kvůli své formě vlády, nýbrž kvůli jejich slabosti. Stejně tak lidé na šibenicích nebyli popraveni za své morální selhání, ale opět kvůli jejich slabosti.⁸⁵

2.4.3 Vztah moci a násilí

Přestože se jedná o dva zcela odlišné fenomény, velice často se objevují společně a vzájemně se propojují. Vždy, když tyto dva jevy fungují pospolu, za primární je pokládána moc. Vyskytne-li se moc v rozkladu, přichází násilí. To má totiž tendenci vznikat z bezmocnosti. Násilí následně přebírá jakousi část moci, avšak zničí-li ji úplně, nadále již žádnou mocí disponovat nebude. Je tak schopno ji kdykoliv zničit, avšak již není v jeho moci ji vytvořit.

Každá vláda potřebuje moc, ale ne násilí. Taková vláda, jež by byla založena pouze na násilí, se v dějinách doposud neobjevila. I totalitní vláda, která využívala prostředků násilí jako je mučení velice hojně, byla založena také na faktorech moci, bez nichž by tento mučednický teror nemohl fungovat, totiž měla svou vlastní tajnou policii a velice rozsáhlou síť informátorů. Navíc vláda užívající pouze násilí se mnohdy nevyplácí, protože na ni doplatí nejen ten, vůči komu je násilí uplatňováno, ale zasáhne rovněž toho, kdo jej uplatňuje.⁸⁶

2.5 Svoboda

Pojmout fenomén svobody pouze jedním určitým způsobem a utvořit tak její definici je zcela nemožné. Každý z nás si pod pojmem svoboda představí něco naprosto odlišného. Slovo svoboda označuje velké množství lidských styků a záležitostí jako například volný pohyb osob, možnost setkávat se s jinými lidmi,⁸⁷ svobodně vyjadřovat svůj názor a podobně. Pojmem svoboda se již od pradávna zabývalo mnoho filozofů a myslitelů.

Ve starověku ji pojímali ve smyslu nedílné součásti politiky. Tento koncept svobody se nalézá ve slově *isonomie*, který vznikl během rozmachu městských států v Řecku. A jak pravil Hérodotos, tyto městské státy jsou „*politické organizace, v níž občané žijí společně mimo podmínek vlády, tedy bez rozlišení na vládců a ovládané.*“⁸⁸ A právě to je obsaženo v pojmu *isonomie*, totiž lidé jsou si v politické oblasti rovni a žádná nadvláda neexistuje. Toto tvrzení však v soukromé oblasti života uplatnit nelze. Lidé mohou být svobodní, pouze pokud žijí ve

---

⁸⁵ ARENTOVÁ, Hannah. *O násilí*. 2. vyd. Praha: OIKOYMENH, 2004. s. 54-55. ISBN 8072981285.

⁸⁶ Tamtéž s. 38-43.

⁸⁷ ARENTOVÁ, Hannah. *Mezi minulostí a budoucností: osm cvičení v politickém myšlení*. 2. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2002. s. 129-133. ISBN 8085959925.

⁸⁸ ARENTOVÁ, Hannah. *O revoluci*. Praha: OIKOYMENH, 2011. s. 26. ISBN 978-80-7298-403-9.

společnosti sobě rovných. Nicméně lidé se rovnoprávnými nerodí, takovými je utváří až polis. Proto ani člověk, který je osvobozen od všech životních nutností, jako je despota nebo tyran, svobodu ve svém životě nepocítuje. Z tohoto vymezení politické svobody můžeme odvodit její dvě základní podmínky. Svoboda ke své existenci potřebuje jednak pluralitu lidí a jejich názorů a jednak také politicky utvářený svět, v němž by se mohla vyskytovat. Takovým místem, které člověku poskytovalo prostor k jednání, byla právě řecká polis.⁸⁹ Svobodný prostor a pluralita lidí nejsou jedinými podmínkami svobodného jednání. Taktéž je nutné, aby člověk byl schopen překročit lehce předvídatelné motivy a cíle svého jednání.

Spolu s vzestupem křesťanství vznikl další koncept svobody. Jednalo se o vnitřní svobodu, jež se vyskytovala především v oblasti filozofie. Touto svobodou je myšlen prostor, ve kterém se lidé cítí svobodní, do něhož má člověk možnost uprchnout před vlivy vnějšího světa a kam nemá přístup nikdo jiný než on sám. Toto pojetí by ale nemohlo vzniknout, kdyby se již předtím člověk nesetkal i s jinými lidmi a nezakusil antickou svobodu z oblasti politiky.

Nepopírám možnou existenci tohoto pojetí vnitřní svobody i ve 20. století, jelikož věřím, že se každý může sám ve skrytu své duše a mysli cítit svobodný. Avšak pokaždé, slyšíme-li pojem svoboda, vybavíme si svobodu z oblasti politiky, jejíž je základním rysem. Téměř veškeré problémy, jimiž se politika zabývá, se vztahují právě k politické svobodě. Ta se ve 20. století nejednou stala terčem různých politických událostí, ať už se jednalo o války, různé krize či revoluce.⁹⁰ Tyto svobody bychom kromě politických mohli nazývat také veřejnými svobodami. Tento termín se mezi lidmi rozmohl především díky osvícenským filosofům v 18. století.⁹¹

---

⁸⁹ ARENDOVÁ, Hannah. *O revoluci*. Praha: OIKOYMENH, 2011. s. 26-28. ISBN 978-80-7298-403-9.

⁹⁰ ARENDOVÁ, Hannah. *Mezi minulostí a budoucností: osm cvičení v politickém myšlení*. 2. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2002. s. 131-136. ISBN 8085959925.

⁹¹ ARENDOVÁ, Hannah. *O revoluci*. Praha: OIKOYMENH, 2011. s. 115. ISBN 978-80-7298-403-9.

3 Hannah Arendtová a její chápání společnosti ve 20. století

Společnost v moderním pojetí prošla od doby starověku obrovskou proměnou a vlastně i svým vlastním zrozením. Ve starověku ještě žádná společnost jako taková neexistovala. Život byl rozdělen na sféru veřejné a soukromé oblasti. Společnost vznikla až poté, co se některé záležitosti z našeho soukromého života, jako například domácnost a hospodaření, vtělily do veřejné sféry a staly se tak předmětem zájmu všech.⁹² Ve společnosti lidé nejednají, jak tomu bylo zvykem ve veřejné sféře ve starověkém Řecku, ale pouze se chovají určitým způsobem, který určí společenské normy snažící se zabránit jakémukoliv spontánnímu jednání.

Vyvíjela se ohromnou rychlostí. Přes třídní společnost se vyvinula až v masovou společnost, která neobsahuje žádné společenské třídy a nikdo tak nemůže stát mimo ni. Došla tedy do bodu, kdy jsou si všichni lidé rovni, ale ne ve smyslu rovnocennosti, jako spíš rovnosti před vládou. V moderní společnosti vládne takzvaný „Nikdo“. Nejedná se o žádnou vládnoucí osobu, nýbrž o jednotný ekonomický zájem a obecně rozšířená mínění ve společnosti. Třebaže vláda „Nikoho“ vypadá naprosto nevinně a neškodně, může se stát tou nejkrutější a nejtyranštější formou vlády vůbec.⁹³ Jedná se o naplnění komunistické fikce, kdy „Nikdo“ vládne prostřednictvím „neviditelné ruky“.⁹⁴ V této formě lidského spolužití se celý život měří podle sociálního chování daného jednotlivce. Díky tomu se sociální sféra proměnila z beztřídní společnosti na společnost pracujících, také nazývanou společností konzumentů.⁹⁵

Tato nová společnost však nebyla pouze beztřídní společností pracujících, byla také plná násilí. O této společnosti Arendtová píše jako o nemocné.⁹⁶ Kromě všech pouličních nepokojů, které se v této společnosti objevovaly, se rozrostla krize ve vícero oblastech společenského života a to jak v oblasti kultury, tak i výchovy a vzdělávání. Mimo jiné to byla společnost rasově nesnášenlivá, zejména tedy nepřátelská vůči židům. A právě o těchto jednotlivých problémech společnosti 20. století bude pojednávat tato kapitola.

---

⁹² ARENDTOVÁ, Hannah. *Vita activa, neboli, O činném životě*. Druhé opravené vydání. Praha: OIKOYMENH, 2009. s. 60. ISBN 978-80-7298-413-8.

⁹³ Tamtéž s. 54-55.

⁹⁴ Neviditelná ruka trhu je termín, jež ve své ekonomické teorii užívá ekonom Adam Smith. Neviditelná ruka označuje princip, který nám říká, že pokud je člověk sobecký a jde si pouze na za svými vlastními cíli, je to pro společnost daleko prospěšnější než kdyby jeho první prioritou bylo činit v jejím zájmu. Ve své podstatě nám říká, že trh stejně jako společnost se s většinou problémů dokáže vyrovnat sama a nepotřebuje k tomu vyšší moc.

⁹⁵ ARENDTOVÁ, Hannah. *Vita activa, neboli, O činném životě*. Druhé opravené vydání. Praha: OIKOYMENH, 2009. s. 60-62. ISBN 978-80-7298-413-8.

⁹⁶ ARENDTOVÁ, Hannah. *O násilí*. 2.vyd. Praha: OIKOYMENH, 2004. s. 55. ISBN 8072981285.

3.1 Masová společnost jako základ totalitarismu

Co je to masová společnost, již bylo stručně nastíněno. Tato společnost se vyznačuje obrovským počtem jejích členů, v němž se poté odráží síla totalitního hnutí. Členy masových společností tvoří zejména politicky se neangažující lidé bez jakýchkoliv společných zájmů. To znamená, že nevstupují do žádných politických stran, odborů či jiných organizací vyznačujících se společnými zájmy příslušících jedinců. Masy jsou přítomny ve společnosti téměř každé země. Většinou se jimi myslí lidé, kteří nepovažují politiku za důležitou, nekloní se k žádné politické straně a nevyžívají svého volebního práva. Někteří je také považují za hloupé. Takováto masová společnost je však pro totalitní režimy zcela nejlepší volbou. To se ukázalo také v roce 1930, kdy se v Evropě začal rozšiřovat nacismus a komunistická hnutí, jež se zaměřili právě na tyto jedince apatické vůči politice a jakýkoliv politickým zkušenostem.⁹⁷ Masová společnost se ale neskládala pouze z lidí, kteří byli naprosto lhostejní k politickému životu. Řadili se zde také kultivovaní jedinci. A ty masové společnosti přitahovaly o to více.

Než však popíši typické rysy totalitarismu, musím ještě zmínit, jak vůbec taková masová společnost vznikla. Její vznik byl způsoben rozpadem třídní společnosti, to je taková, v níž existuje mnoho tříd sdružujících jedince se stejnými zájmy. Po jejím zániku vznikla obrovská masa znepokojených lidí propadajících obavám ze zoufalství, nevěřícím státní moci. Tato situace nastala například v Rakousku či Německu po 1. světové válce, kdy byly obě země naprosto zrušeny válkou, trápící se s narůstající inflací a nezaměstnaností.

Lidé však postupem času v těchto masových společnostech přestali pociťovat své vlastní hodnoty, cítili se nepotřební, osamělí, neměli nutkání jednat ve jménu svého blaha, začali být nematerialističtí a trpěli pocitem nedostatku navázaných mezilidských vztahů. Možná právě proto propadali tak lehce tomu, co hlásalo totalitní hnutí. S jejich nástupem se navíc zhroutila veškerá důvěra lidu k demokracii a jejím principům. Lidé pod tíhou totalitních hnutí dospěli k názoru, že v demokracii se lid, i když by se tomu tak mohlo zdát, vlastně vůbec nepodílí na vládě, a že politicky nevyhranění občané jsou pro demokratický systém vlády naprosto nepotřební. Veškeré tyto vyvrácené iluze mohly být taktéž příčinou jejich následného příklonu k totalitním hnutím, které jim poskytovali jakousi útěchu a pocit být potřebný. Jejich nástup navíc způsobil naprostý rozpad stranického systému, na jehož základě se v Evropě začal čím dál tím více prosazovat nacismus, bolševismus⁹⁸ a komunismus.

---

⁹⁷ARENDOVÁ, Hannah. *Původ totalitarismu I-III*. Praha: OIKOYMENH, 1996. s. 433-437. ISBN 8086005135.

⁹⁸ Tamtéž s. 438-444. ISBN 8086005135.

3.1.1 Totalitarismus

Totalitarismus je definován jako „*uplatňování zásady totality*.“ To znamená uplatňování „*diktátorsky vedeného státu prosazující úplné (násilné i nenásilné) ovládnutí všech oblastí společenského života prostřednictvím byrokratického aparátu a policejní moci, vedoucí k deformování individua až k jeho úplnému podrobení, popř. umlčení*.“⁹⁹

Arendtová se ve svých dílech zabývá poněkud podrobným popisem znaků a okolností totalitarismu. Jeden z typických znaků jsem již uvedla a to beztrždní, neboli masovou společnost. Překvapující však je, že tato společnost není zaskočena ani občasným násilím a brutalitou, jimiž se vyznačují, a to dokonce ani tehdy, začne-li se páchat nejen vůči nepřátelům, ale i vlastním příznivcům. Někdy dokonce i samotní příslušníci tohoto hnutí žádají sami pro sebe trest, mnohdy i hodný smrti kupříkladu odvedení do koncentračního tábora, avšak za žádnou cenu nechtějí připustit, aby byla zpochybněna jejich věrnost.¹⁰⁰

Mimo jiné, jak jsem již naznačila, se totalitní hnutí staví pro stranickým systémům. Jejich výhodou bylo i to, že většina jejich příznivců se nikdy k žádné politické straně nepřiklání. Stejně tak rušila a zneužívala demokratických svobod.¹⁰¹ Totalitní hnutí zkrátka byla pro společnost a také oblast politiky něco zcela nového.

Byla založena na terorismu. Nejednalo se o terorismus, jaký známe z předchozích let z revolučních hnutí. Tento terorismus byl také jedním z důvodů, který přitahoval mnoho příznivců a to jak z řad lůzy, tak elity. Terorismus nebyl pouze nástrojem politiky, ale nově se stal filosofií, pomocí níž totalitní hnutí vyjadřovala svá zklamání, zášť a postoj k různým překážkám stojícím v jejich cestě za ovládnutím světa. Tyto hrůzné teroristické činy, kterých se hnutí dopouštěla, pobuřovaly širokou veřejnost, což totalitní hnutí velice těšilo.¹⁰²

Dalším podstatným znakem, který se nám vybaví, vzpomene-li si na totalitní hnutí, je propaganda. Není podstatou totalitní vlády jako teror, avšak jeví se jeho nejvýznamnějším nástrojem ve vztahu k netotalitnímu světu. Propaganda je směřována zejména na netotalitní jedince z řad obyvatelstva ovládaného státu a na ostatní netotalitní země světa, ale taktéž na vlastní příznivce, kteří při svém přiřazení se k hnutí nebyli dostatečně ideologicky ovlivněni. Totalitní hnutí se až tak nepropagují, jako se spíše snaží svou ideologií ovlivnit co nejvíce lidí a tímto způsobem si je získat. Nicméně potřebu propagandy si okolní svět diktuje sám.¹⁰³

---

⁹⁹ KRAUS, Jiří a kol. *Nový akademický slovník cizích slov A-Ž*. Praha: Academia, 2007. s. 810. ISBN 978-80-200-1415-3.

¹⁰⁰ ARENTOVÁ, Hannah. *Původ totalitarismu I-III*. Praha: OIKOYMENH, 1996. s. 432. ISBN 8086005135.

¹⁰¹ Tamtéž s. 437-438.

¹⁰² Tamtéž s. 462.

¹⁰³ Tamtéž s. 475-476.

Jednou z takových propagand byl například smyšlený příběh o světovém spiknutí Židů, který byl velice úspěšnou propagandou v rámci rozšiřování antisemitismu.

Totalitní hnutí odstupují od reálného světa a vytváří svůj vlastní fiktivní svět, který spočívá v naprostém klidu a očištění jejich členů od veškeré bolesti, strastí a nepříjemností, s nimiž by se v reálném světě mohli setkat.¹⁰⁴ Tento svět tvoří i v netotalitních státech totalitní organizace, které jejím sympatizantům poskytují prostor, v němž jsou povinni jednat a zaujímat stanoviska v souladu s pravidly tohoto ideologického světa.¹⁰⁵

Členové hnutí jsou rozděleni na elity a sympatizující. S tímto rozdělením je spojená i jejich důvěra v propagandu, která je u každé ze zmíněných skupin odlišná. Elita propagandě nevěří a ví, že není tak zcela pravdivá. Oproti tomu sympatizující naivně věří každému jejímu slovu, což ji také činí věrohodnou pro celý okolní svět. Elita, která nevěří samotné propagandě, se tak logicky vyznačuje obrovskou loajalností vůči hnutí. Nespojuje ji s hnutím to, co hlásá totalitní ideologie, ale víra v neomezenou moc lidí.¹⁰⁶ Členové musí být do totalitních hnutí zcela začleněni, jinak hrozí, že budou vyloučeni. Jejich loajalita a důvěra se pokládá za samozřejmou. Příkladem nám mohou být stále se opakující bolševické čistky.¹⁰⁷

Než se však dostanu k nastínění mocenské struktury totalitního státu, je třeba uvést, že totalitní stát není totéž jako totalitní hnutí. Hnutí je ve svém smyslu pouze zástěrkou totalitního státu pro vnější svět. Za jeho pomoci chrání svůj fiktivní svět před reálnými skutečnostmi a zároveň si tak pro okolní svět zachovává dojem normalnosti. Bere si jeho organizační strukturu a přebírá veškeré jeho principy.¹⁰⁸ Stát je tak specifické území pod vládou moci totalitarismu, kdežto hnutí je jakýmsi úsilím prosazování totalitní ideologie, které může působit po celém světě najednou.

Nejvyšším představitelem hnutí, stejně tak jako státu, je vůdce. Hlava státu však musí umět lhát daleko lépe a v daleko větší míře než vůdce hnutí.¹⁰⁹ Arendtová hovoří o takzvaném vůdcovském principu. Jedná se o to, že vůdce je v totalitarismu ta nejvýše postavená osoba, od níž je vše odvozováno. Existují zde i různé úřady, avšak i zde jsou úředníci do svých pozic dosazováni shora a jejich autorita je tak odvozena od vůdce. Nakonec však stejně dochází k monopolizaci moci, kdy by se dalo říci, že veškerou moc ve svých rukou stejně bude držet

---

¹⁰⁴ ARENDTOVÁ, Hannah. *Původ totalitarismu I-III*. Praha: OIKOYMENH, 1996. s. 488-489. ISBN 8086005135.

¹⁰⁵ Tamtéž s. 501.

¹⁰⁶ Tamtéž s. 526-530.

¹⁰⁷ Tamtéž s. 517-518.

¹⁰⁸ Tamtéž s. 570.

¹⁰⁹ Tamtéž s. 561.

vůdce.¹¹⁰ Ten je zodpovědný za veškeré činy, které jsou s jeho hnutím spojené, ať už jsou vykonány jím samotným či kterýkoliv ze členů či funkcionářů hnutí. Funkcionáři jednají jeho jménem a nejsou zodpovědní za své činy. Vůdce je reprezentantem hnutí. Jedinou možnou osobou, které se okolní netotalitní svět může dožadovat jakéhokoliv vysvětlení, je právě vůdce.¹¹¹ Pro výkon této funkce není potřeba žádné kvalifikace či speciálních vlastností. Pokud by vůdce zemřel, na jeho místo by mohl být jmenován absolutně kdokoliv ze členů či funkcionářů hnutí. O jeho legitimitě a tak i jeho vhodných kvalitách pro vykonávání této funkce nebude nikdo pochybovat a všichni jej budou respektovat.¹¹² Takovými totalitními vůdci byli například Adolf Hitler či J. V. Stalin.

Další důležitou roli v totalitních státech zastává tajná policie vykonávající vládní politiku. Dostává se jí nejvyšší možné důvěry samotných vůdců. Je strážcem těch největších státních tajemství, což jí dodává obrovskou dávku prestiže. Jejím hlavním úkolem je likvidace nepřátel hnutí. Kdy se jedná o zatýkání osob, pro které se rozhodla vláda. Nedisponují tak žádnou mocí, nýbrž pouze vykonávají to, co jim bylo vůdcem státu nařízeno. Tajná policie má svou síť výzvědných poboček rozmístěnou po celém světě.

Totalitarismus nazývá své nepřátele takzvanými objektivními nepřáteli. Nejedná se o ideologické skupiny nepřátel, kterými byli například Židé či buržoazie. Objektivní nepřátelé jsou takoví, jež totalitní hnutí dopředu předpokládá kvůli svým činům. Tito nepřátelé se objevují podle toho, jak se mění situace. Totalitní režimy se neustále setkávají s novými zábrany, které je nepřetržitě potřeba likvidovat. Například nacisté plánovali odstranění celého polského národa, jelikož tušili, že díky vyhlazení židovského obyvatelstva se z nich v budoucnu zajisté stanou jejich odpůrci.¹¹³ Polsko tak bylo nacisty pokládáno za objektivního nepřítele.

Nadvláda totalitních režimů se vyznačovala především koncentračními a vyhlazovacími tábory. Ty byly chápány jako „laboratoře, v nichž je ověřována základní vira totalitarismu, že možné je všechno.“¹¹⁴ Nešlo v nich pouze o vyhlazování obyvatelstva a jeho ponižování, ale rovněž o vědecký experiment, v němž měla být odstraněna lidská spontánnost, a z lidí měly být vytvořeny pouhé věci.¹¹⁵ K nadvládě lze dojít dvěma způsoby. Zaprvé zrušením právnícké osobnosti člověka a postavením koncentračních táborů mimo tradiční trestní systém. Vězni do

---

¹¹⁰ ARENDTOVÁ, Hannah. *Původ totalitarismu I-III*. Praha: OIKOYMENH, 1996. s. 502. ISBN 8086005135.

¹¹¹ Tamtéž s. 514-515.

¹¹² Tamtéž s. 555

¹¹³ Tamtéž s. 571-578.

¹¹⁴ Tamtéž s. 592.

¹¹⁵ Tamtéž s. 593.

koncentračních táborů byli vybíráni náhodně. Žádný z vězňů, tak nemohl vědět, který z nich půjde do koncentračního či vyhlazovacího tábora a který nikoli. Žádnému trestnému činu totiž zákonitě nenáležel žádný určitý trest.¹¹⁶

Státní totalitní zřízení se jeví poněkud beztvárné, což je pravděpodobným důvodem toho, že se politika tohoto hnutí může kdykoliv a jakkoliv změnit. Vůdce není na nikom závislý a nikomu se nemusí podřizovat¹¹⁷, a tak může rozhodovat jeden den jedním způsobem a druhý den své jednání změnit v naprostý opak. A to je jedna z věcí, kterou se totalitní režimy kromě své politiky teroru proslavily nejvíce.

3.2 Antisemitismus a postavení Židů ve společnosti

Antisemitismus, definován jako „náboženská, národnostní a rasová nesnášenlivost projevující se nenávisť vůči židům“¹¹⁸, hrál v 19. století, stejně jako ve 20. století velkou roli. Pro nás je nejnámější ten, jež byl prosazován německými nacisty a na evropském kontinentu rozpoutal doslovné peklo. Jeho historie však sahá ještě dál. V 19. století prostupoval antisemitismus také francouzskou, pruskou či rakouskou politickou sférou a společností.

Na židovské obyvatelstvo a nenávisť vůči němu směřovanou existovalo v minulosti mnoho klamných názorů. Prvním z nich bylo například pojetí Židů jako obětních beránků. Židé byli tímto způsobem chápáni jako nešťastníci, kteří se stali středem všech problémů doby a bezmocně museli přihlížet na to, jak je společnost chápe jako zdroj veškerých problémů a zla obecně. Druhou domněnkou byl takzvaný věčný antisemitismus, který nenávisť vůči Židům chápe jako naprosto běžnou odezvu ze strany nežidovského obyvatelstva. Podle tohoto názoru jsou totiž Židé jádrem historických problémů a tak je nenávisť vůči nim naprosto přirozená a ospravedlnitelná. A tak není velkým překvapením, že právě tato mylná teorie byla přijata všemi antisemitskými skupinami.¹¹⁹

Vývoj postavení Židů ve společnosti je velice zajímavou záležitostí. Začneme tedy 17. a 18. stoletím, kdy již docházelo k pomalému rozvoji národních států, kde Židé hráli důležitou roli. Dostávali se do pozic takzvaných dvorních Židů, kteří měli značný podíl na financování státních záležitostí. Po konci Francouzské revoluce se koncepce národních států změnila a pro udržení jejich chodu bylo potřeba více financí. A tak se do popředí společnosti nedostávají pouze dvorní Židé, ale tuto možnost dostávají také další skupiny bohatých Židů,

¹¹⁶ ARENTOVÁ, Hannah. *Původ totalitarismu I-III*. Praha: OIKOYMENH, 1996. s. 604. ISBN 8086005135.

¹¹⁷ Tamtéž s. 556.

¹¹⁸ KRAUS, Jiří a kol. *Nový akademický slovník cizích slov A-Ž*. Praha: Academia, 2007. s. 63. ISBN 978-80-200-1415-3.

¹¹⁹ ARENTOVÁ, Hannah. *Původ totalitarismu I-III*. Praha: OIKOYMENH, 1996. s. 54-56. ISBN 8086005135.

kteří byli ochotni finančně přispívat na vládu. Toto podílení Židů na chodu státu skončilo s nástupem imperialismu a jeho buržoazní společnosti. Imperialisté zničili základy národního státu a Židé tak přišli o svůj význam. Pár z nich si však alespoň udrželo své postavení v roli finančních poradců imperialistických podnikatelů. Tímto jejich novým postavením přišli o potřebu jakkoliv se shlukovat do jakýchkoliv židovských společenství. Na počátku 20. století došlo k absolutnímu rozpadu národního státu a s tím i židovstva jakožto skupiny. Židé se najednou stali bezvýznamnými bohatými jedinci bez jakékoliv moci. A začali být i předmětem obecné evropské nenávisti. Vývoj antisemitismu tak nebyl krátkodobou záležitostí.

Židovské obyvatelstvo se tak nikdy plně nezačlenilo do společnosti. Netvořilo žádnou svou vlastní třídu, ani se k žádné nepřipojilo. Tomu všemu byly zábranou privilegia, kterých se jim dostávalo od státu, a jejich finanční služby, které naopak oni poskytovali státu.¹²⁰

Ve shrnutí byli Židé právě díky svému postavení v minulosti, kdy byli velice úzce spjati se státem, spojováni s mocí. A protože se ani nikdy nestali součástí společnosti, nýbrž žili odděleně v jejím pozadí ve svých vlastních kruzích, byli chápáni jako obrovská hrozba snažící se o zlikvidování veškerých společenských struktur.

Avšak je nutno podotknout, že aniž by si to Židé uvědomovali, dostali se do středu konfliktů svým způsobem sami. Nebyli si vědomi nebezpečí, které v sobě antisemitismus skrýval. Toto obrovské napětí mezi společností státem ignorovali. Důkazem nám může být i snaha Židů znovu vstoupit do politiky. Ve Francii si založili svou vlastní politickou stranu, pod kterou se chtěli opětovně ztotožnit se státem a hájit tak své zájmy. Nedochovalo jim, že tyto snahy jsou absolutně neplatné, ba naopak mohou u nežidovského obyvatelstva vyvolávat strach a odpor.

Antisemitismus získává politický význam, je-li spojen s nějakým politickým problémem či střetnou-li se židovské zájmy se zájmy společnosti. Antisemitismus rozšířený v Evropě v 19. století byl spíše politického charakteru než toho ekonomického.¹²¹ Politický antisemitismus se rovněž projevuje zakládáním antisemitských stran. Byly sice velice malé, avšak i tak bylo zcela jasné, že jejich cíle zase tak malé nebudou. Už jen svým tvrzením, že jsou stranami nad všemi stranami, dokazují, že mají v plánu postupně převzít veškerou státní moc. Neplánovaly však pouze převzít veškerou moc nad svým lidem, ale rozšiřovat se do celé Evropy a s postupem času ovládnou všechny národy.¹²²

---

¹²⁰ ARENDTOVÁ, Hannah. *Původ totalitarismu I-III*. Praha: OIKOYMENH, 1996. s. 63-66. ISBN 8086005135.

¹²¹ Tamtéž s. 78-83.

¹²² Tamtéž s. 95-97.

Postavení Židů ve společnosti bylo pro ně samotné velice těžké. Ve své podstatě žili dvojitý život. Ve společnosti Židy nebyli a v soukromém životě ano. Ve společnosti se nesměli chovat jako Židé a ani tak vypadat, ale přitom jimi museli zůstat. Chtěli-li se vyhnout této dvojití existenci, museli si zvolit, jestli se stanou výjimečně privilegovanými oproti ostatním Židům požívajícími nějaká osobní privilegia či zůstanou-li rovnoprávními, avšak součástí ponižované masy. Tedy či se stanou pavnou nebo zůstanou páriou. Židovství se tak stalo pouhou psychologickou vlastností. Ke zlepšení jejich postavení došlo v buržoazní společnosti, kde s nimi lidé dokonce i rádi trávili čas a jejich odlišnost byla zcela vítána.¹²³

Klíčovou roli v antisemitismu 19. a 20. století hrála Dreyfusova aféra a její okolnosti. Díky těmto událostem si Židé konečně začali uvědomovat hrozbu, kterou v sobě antisemitismus ukrývá a došlo i ke vzniku sionistického hnutí.¹²⁴

Ve 20. století se postavení Židů opět zhoršilo. Antisemitismus začal pronikat do evropské společnosti, kam jej během války a po ní šířily ideologie spolu se svými smyšlenými příběhy. Židé však nebyli jedinou skupinou, jež se ve 20. století stala obětí rasové nenávisti. Nesmíme zapomenout na černošské obyvatelstvo Spojených států amerických, jež také mnoho let bojovalo za své uznání a práva.¹²⁵

Antisemitismu 20. století se ve svých dílech Arendtová až tak nevěnuje. Ale spolu s tím, co nám prozradila o totalitní nadvládě, do které spadal i německý nacionalismus, si můžeme domyslet, jak zlé mohly tyto časy pro židovské obyvatelstvo být. Na evropském kontinentu nebylo pro Židy bezpečno a většina z nich skončila v koncentračních táborech, které měly sloužit pro likvidaci židovského obyvatelstva a totalitních odpůrců. Z díla Arendtové se také dozvídáme, že vězni byli v táborech rozřazováni podle bezvýznamných kategorií, kdy jednou z nich byli i Židé, kteří byli vždy tou nejnižší možnou kategorií vůbec.¹²⁶ Můžeme se jen domnívat, jak se musí cítit ti, kteří tyto hrůzné časy přežili, a jaká traumata si z těchto dob odnášejí. Můžeme být šťastní, že antisemitismus není problémem, který by trápil dnešní svět.

3.3 Krize kultury

Spolu s masovou společností přichází i masová kultura, která se vyznačovala značnou krizí v několika ohledech. Než se však začnu zabírat samotnou krizí kultury, vymežeme si, co to vlastně kultura je. Mnoho lidí totiž mylně ztotožňuje kulturu s uměním. To ke kultuře

---

¹²³ ARENDTOVÁ, Hannah. *Původ totalitarismu I-III*. Praha: OIKOYMENH, 1996. s. 131-132. ISBN 8086005135.

¹²⁴ Tamtéž s. 198

¹²⁵ Tamtéž s. 114-117.

¹²⁶ Tamtéž s. 607.

dozajisté patří, avšak kultura v sobě zahrnuje ještě mnohem více. Kultura je slovo římského původu. Jeho významem se rozumí kultivace a péče, jejímž prostřednictvím člověk z přírody utvoří místo vhodné k obývání.¹²⁷ Svět kultury obsahuje jednak hmotné věci jako knihy, obrazy, sochy, budovy, ale i nehmotné kupříkladu hudba či historie a mnoho dalšího.

Kultura se ve společnosti stala velice významným činitelem, určující místo jedince ve společenském žebříčku. Pomocí kultury se člověk mohl vzdělat a poté vystoupat ve společnosti na nějaké vyšší místo. To nás také přivádí k prvnímu důvodu, proč se hovoří o krizi kultury. Jedná se o takzvané šosáctví, kterým chápeme vulgárnost, nekulturnost a nezájem o umění. Význam tohoto pojmu je však složitější než se zdá. Šosáctvím rozumíme taktéž přílišný zájem o kulturu, který se vyskytl právě s potřebou vzdělat se právě kvůli možnosti zvýšení svého postavení ve společnosti. Cílem kultury, stejně tak jako uměleckých děl, není vzdělávání a zdokonalování jedinců ve společnosti, nýbrž předání nějaké důležité myšlenky, kterou šosák povětšinou v díle ani nevidí. Ještě před zrodem moderního umění, ke kterému došlo prostřednictvím ztráty dominantního postavení vznešených jedinců, přichází rozpad kultury jako takové a kultura se stává pouhou hodnotou.

Další příčinou krize kultury je fakt, že došlo k osvobození lidstva od práce. Lidé tak nyní získali čas, který mohou věnovat kultuře. Tohoto času je však někdy až přespříliš a vzniká tak takzvaný prázdný čas, jež je potřeba nějakým způsobem vyplnit. Zde hraje svou roli zábava. Zábavní průmysl poskytuje produkty, které je nutno spotřebovávat. Zábava je pro kulturu hrozbou, sice ne tak velkou jako šosáctví, ale popřít fakt, že zábava kulturu ničí, nelze. Zábavní průmysl totiž mnohdy využívá filmů a dalších děl kultury, které následně různými způsoby přepracovává, až dochází ke vzniku kýče. Masová společnost tak již ani nepotřebuje kulturu, ale chce spíše zábavu. V tomto směru prochází kultura krizí, jelikož všechny věci jsou díky zábavě, která je novým fenoménem života, posuzovány jako hodné ukojení nějaké z našich potřeb a ne k něčemu víc.¹²⁸ Tato krize se jeví velice závažnou, neboť se nejeví žádná naděje, že by se v nejbližší době stala společnost kulturnější.¹²⁹

3.4 Krize výchovy a vzdělávání

Vzdělání a výchova procházela ve 20. století krizí téměř ve všech státech světa. Avšak jako největší problém se krize výchovy a vzdělávání ukázala ve Spojených státech amerických, kde její podstata vychází z politiky. Celá tato složitá otázka se zakládá na tom, že Spojené státy

---

¹²⁷ ARENDOVÁ, Hannah. *Krize kultury*. Praha: Mladá fronta, 1994. s. 136. ISBN 8020404244.

¹²⁸ Tamtéž s. 126-132.

¹²⁹ Tamtéž s. 136.

jsou přistěhovaleckou zemí. Nachází se zde tak vysoký počet různých etnických skupin, jež se potřebují zařadit do americké společnosti. Vzdělávací instituce a školství tak nejen plní funkci vzdělávání a výchovy, ale také od státu a domácností přebírají úlohu amerikanizace a splynutí těchto nových členů se starou společností v Americe existující již po několik století. Spojené státy se svým logem *Novus Ordo Seclorum* zavazuje k ustavení nového světa, v němž chudoba, otroctví a útisk obecně nebudou mít žádné místo. Díky této koncepci, kdy jsou Američané zapálení pro vše nové, přichází nadměrná starost o děti, nově narozené bytosti tohoto světa. Tímto postojem společnosti se výchova stává ideálem, který je nástrojem politiky.¹³⁰

Tato krize pramení nejen z politiky, ale taktéž z požadavků masové společnosti, kterým se stát snaží vyhovět. Existuje mnoho předpokladů vztahujících se k tomu, z čeho tato krize vzešla. Za prvé je zde zřejmá ztráta vlivu na děti. Tyto malé lidské bytosti jsou chápány jako autonomní, to znamená, že dospělí nemají právo je jakkoliv poučovat či za ně rozhodovat. Děti již nadále nechápou dospělé jako autoritu. Díky tomuto dochází u dětí k podřizování se většině a páchání různých trestných činů a přestupků. Dalším možným problémem je vyučování. Učitelé se již nadále nezaměřují na nějakou konkrétní oblast, ale vyučují, cokoli, co se jim v danou chvíli zlíbí. Nemusí tak dobře znát to, co vyučují. Jejich jedinou povinností je umět vyučovat. Poslední domněnkou krize je hra. Ta se stala nejužívanější a nejcennější metodou výuky. Je brána jako daleko lepší cesta k přípravě dítěte na život. Příkladem je například výuka jazyků, kde se dítě nemá učit gramatické či skladbě vět a podobně, ale mělo by si jazyk procvičovat prostřednictvím mluvené řeči. Tak se jazyk naučí nejlépe a nejlepším možným způsobem se připraví na život.

Společnost pokládá všechny tyto předpoklady krize výchovy a vzdělávání za pravdivé a trvá na jejich odstranění.¹³¹ Arendtová vidí pro tuto krizi jediné řešení. Autorita a tradice musí být ve výchově a vzdělávání udržena. Na druhou stranu struktura světa by se nadále neměla odvozovat od autority a neměla by být řízena tradicí. My se musíme přestat chovat k dětem jako dospělí a odpojit oblast vzdělávání a výchovy od politického světa. Školství by se mělo věnovat předávání informací o tom, jaký svět je, a neučit děti, jak správně žít.¹³²

---

¹³⁰ ARENDTOVÁ, Hannah. *Mezi minulostí a budoucností: osm cvičení v politickém myšlení*. 2. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2002. s. 153-155. ISBN 8085959925.

¹³¹ Tamtéž s. 159-163.

¹³² Tamtéž s. 170-171.

4 Využití tématu ve výuce Základů společenských věd a Občanské výchovy

Politika, společnost a člověk jsou témata, která jak možná tušíme již z jejich názvů, mohou být pro předměty jako je občanská výchova a základy společenských věd důležitá. Dokonce si dovoluji tvrdit, že se jedná o základní pojmy těchto vyučovacích předmětů. Těmto pojmům a tomu, co je jejich významem, se žáci zcela jistě přiučí i v jiných předmětech. Avšak v žádném jiném kontextu jim nelze porozumět lépe než právě v tom společenskovědním.

4.1 Základní školy

Myšlení Hannah Arendtové je pro žáky základních škol příliš složité. Myšlení žáků ještě není rozvinuto natolik, aby bylo v jejich možnostech pochytit veškeré souvislosti a pravý smysl toho, o čem Hannah Arendtová ve svých dílech ve spojitosti s člověkem, společností a politikou pojednává. Definice těchto pojmů se do podvědomí žáků dostává již na 1. stupni základní školy v rámci hodin vlastivědy, českého jazyka a prvouky. Na druhém stupni je již možno zabrouzdat prostřednictvím výuky občanské výchovy o trochu hlouběji a to například k přesným definicím těchto pojmů. Avšak sdělovat žákům, kdo byla Hannah Arendtová a proč je její politické myšlení důležité, natož zaobírat se některými z jejich hlavních myšlenek a jejím pojetí společnosti, člověka a politiky, je pro žáky základních škol i na 2. stupni základní školy nesmyslné. V Rámcovém vzdělávacím programu pro základní školy se v oblasti občanské výchovy toto téma stává využitelné v problematice člověka a společnost. Tato problematika se zabývá například rozdíly projevů vlastenectví a nacionalismu, vlivem propagandy na veřejné mínění či seznámením se s problémem rasismu a xenofobie¹³³, ale i mnoho dalších. Nebudeme tak žákům vysvětlovat, co to byl totalitarismus a jakou roli v něm hrál nacionalismus, ani o historii antisemitismu a jeho kořenech. Zaměříme se spíše pouze na vysvětlení toho, co to vůbec nacionalismus byl a jaké jsou jeho typické znaky, či co to byla propaganda a jakou roli hrála v minulosti, například v totalitních režimech, nebo co je to rasismus a jakým typem lidské nesnášenlivosti se vyznačoval a událostmi, které se s ním pojily, jako nadvláda nacistického Německa a problém koncentračních táborů.

---

¹³³ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, c2017 [cit. 2019-04-15]. s. 57-58. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/43792/>

4.2 Střední odborné školy a gymnázia

Na středních školách je možné se tomuto tématu věnovat o trochu více. Zde se již nevyskytuje problém přílišné složitosti tohoto tématu, nýbrž spíše nedostatku prostoru na to jej vyučovat. Na středních odborných školách se výuka mnohem více zaměřuje na výuku odborných předmětů. Žáci samozřejmě mají hodiny základů společenských věd, avšak zde je prostor pouze pro úplně základní poznatky z oblasti společenských věd.

Největšího možného využití by se tématu Hannah Arendtové a jejímu myšlení dostávalo na gymnáziích. Zde je vzdělávání všeobecně zaměřeno, což má za následek mnohem rozsáhlejší a intenzivnější vzdělávání i ve společenskovědní oblasti. To umožňuje zaobírat se pojmy člověka, politiky, svobody, autority a společnosti v hlubší rovině.

Ve výuce základů společenských věd je pozornost věnována okruhům, jako je například člověk a společnost. V rámci tohoto okruhu učiva jsou od studentů očekávány vědomosti týkající se společnosti v moderním slova smyslu, její struktury, mezilidských vztahů, sociální nerovnosti¹³⁴ a mnoha dalšího. I zde by se dalo využít poznatků Arendtové o společnosti. Hannah se nezabývá přímo věcmi obsaženými v rámcovém vzdělávacím programu. Avšak její definice masové a beztřídní společnosti by mohly být zmíněny, alespoň tedy jako jakási zajímavost v rámci hlavního probíraného učiva. Podle Rámcového vzdělávacího programu pro gymnázia je do výuky základů společenských věd zařazena rovněž filozofie. Kromě základních filozofických otázek, se vyučující věnují popisu jednotlivých filozofických etap¹³⁵ a jejich významným představitelům. V rámci etapy novodobé filozofie by mohla být nastíněna i osobnost Hannah Arendtové. Studenti gymnázií by již měli vědět, kdo byla a jakými tématy se ve svých dílech zabývala.

Velkou výhodou gymnázií jsou semináře, které si studenti volí v průběhu svého studia a jejichž prostřednictvím mají možnost se blíže zaměřit oblasti, jež je zajímaví. Mezi těmito semináři jsou studentům nabízeny taktéž společenskovědní semináře, kde vzniká prostor pro ještě hlubší zkoumání témat oblasti společenských věd. Díky těmto seminářům se tak studentům a vyučujícím otevírá prostor pro výuku témat, pro něž v rámci běžně stanovených hodin základů společenských věd není dostatek času. V těchto seminářích by tak studenti mohli být blíže seznámeni s osobností Hannah Arendtové a jejím životem. Dále by mohly být objasněny i jiné pojmy myšlení Hannah Arendtové, které nezapadají do rámcového

---

¹³⁴ BALADA, Jan. Rámcový vzdělávací program pro gymnázia: RVP G [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, c2007 [cit. 2019-04-15]. ISBN 978-80-87000-11-3, s. 40. Dostupné z: http://www.nuv.cz/file/159_1_1/

¹³⁵ Tamtéž s. 42.

vzdělávacího programu, jako například polis, na kterou se Arendtová odkazuje při vysvětlování mnoha pojmů svých děl. V hlubším kontextu by se také dalo věnovat pojmům politika, moc, autorita a její krize. Mohou být rozebírány rovněž pojmy *vita activa*, *homo faber*, *homo laborans* a mnoho jiných. Do větší míry je možno se věnovat také totalitarismu a antisemitismu. V rámci antisemitismu můžeme žákům blíže přiblížit tento typ nesnášenlivosti třeba na situaci v Německu ve 20. století a to například prostřednictvím filmů *Věčný Žid*, *Rotschildovi* nebo *Žid Süß*. Žákům by také mohla pomoci lépe vykreslit tuto situaci beseda s některým z přeživších holocaustu, kde by měly prostor poslechnout si, co se v této době dělo s Židy z úhlu pohledu někoho, kdo si tímto peklem sám prošel.

Závěr

Jak jsem již naznačila v úvodu této práce, mým cílem bylo popsání života Hannah Arendtové a bližší vysvětlení některých z pojmů prolínajících se jejími díly. Svou pozornost jsem zaměřila především na analýzu a definici pojmů týkajících se člověka, společnosti a politiky. Během psaní této práce jsem zjistila, že kromě novodobých souvislostí Arendtová své pojmy promítá rovněž v rovině polis ve starověkém Řecku. Tyto pojmy jsem se tak ve své práci snažila pojmut jednak z hlediska jejich užití ve starověku, ale rovněž jsem se je snažila zasadit do kontextu společnosti a politiky 20. století.

V první kapitole jsem nastínila život Hannah Arendtové. Snažila jsem se vytyčit životní události, jež měly velký vliv na její myšlení a dílo. Výrazným faktorem byl například její židovský původ, který se odrazil především v jejím pojetí antisemitismu a totalitarismu. Významným způsobem ovlivnil její myšlení i její druhý muž Heinrich Blücher.

Druhá kapitola byla zaměřena především na člověka. Hannah poukazovala na člověka působícího jak v soukromé, tak veřejné sféře života. Na základě tří činností: práce, zhotovování a jednání, jež jsou pro člověka charakteristické a tvoří podmínku jeho existence, Arendtová definovala člověka jako homo faber a homo laborans. Přičemž poukázala na novověké vítězství homo laborans. Tím byl chápán člověk pracující, pro něhož byla práce jedinou životní nutností, kolem které se točil celý jeho svět. Dále jsem popsala i fenomény vlády člověka nad člověkem, tedy moci a násilí, a jejich vzájemný vztah. Tyto fenomény se v naší společnosti a politice objevily v různých formách jako například v podobě revolucí, válek a jiných forem převratů.

Třetí kapitolou jsem se snažila vystihnout masovou společnost a její vliv na vývoj světa. Masová společnost totiž byla jedním z důvodů, proč totalitní režimy získaly v Evropě takovou moc, ale i příčinou vzniku rasové nenávisti vůči Židům. Zároveň jsem také popsala kořeny antisemitismu a totalitarismu. Masová společnost byla také jedním z důvodů vzniku mnoha krizí společnosti. Zejména tak krize kultury, která se projevila vznikem takzvaného šosáctví a potřebou trávit nadbytečný volný čas zábavou. Závažnou se také jevila krize výchovy a vzdělávání ve Spojených státech amerických.

V poslední části této práce jsem popsala, v jakých oblastech výuky základů společenských věd a občanské výchovy se toto téma odráží a jaké je jeho možné využití ve výuce na základních školách, středních odborných školách a gymnáziích.

Touto prací jsem se pokusila vytvořit stručné a srozumitelné shrnutí základních pojmů odrážejících a vysvětlujících myšlení Hannah Arendtové. Pevně věřím, že tato práce bude užitečná jednak pro mě samotnou v rámci mého možného budoucího využití tohoto tématu ve

výuce základů společenských věd a občanské výchovy a jednak bude přínosem i pro zájemce z řad studentů, kteří si jejím přečtení mohou rozšířit obzory v oblasti politického myšlení Hannah Arendtové. Rovněž může sloužit jako jeden ze zdrojů při vypracovávání různých referátů či studentských esejí.

Prameny a literatura

ARENDT, Hannah, BAEHR, Peter. *The portable Hannah Arendt*. New York: Penguin Books, 2000. 575 s. ISBN 01-402-6974-6.

ARENDTOVÁ, Hannah. *Krize kultury*. Praha: Mladá fronta, 1994. 157 s. ISBN 8020404244.

ARENDTOVÁ, Hannah. *Mezi minulostí a budoucností: osm cvičení v politickém myšlení*. 2. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2002. 262 s. ISBN 8085959925.

ARENDTOVÁ, Hannah. *O násilí*. 2.vyd. Praha: OIKOYMENH, 2004. 88 s. ISBN 8072981285.

ARENDTOVÁ, Hannah. *O revoluci*. Praha: OIKOYMENH, 2011. 293 s. ISBN 978-80-7298-403-9.

ARENDTOVÁ, Hannah. *Původ totalitarismu I-III*. Praha: OIKOYMENH, 1996. 679 s. ISBN 8086005135.

ARENDTOVÁ, Hannah. *Vita activa, neboli, O činném životě*. Druhé opravené vydání. Praha: OIKOYMENH, 2009. 431 s. ISBN 978-80-7298-413-8.

BALLESTREM, Karl. *Politická filosofie 20. století*. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1993. Edice Oikoymenh. 302. ISBN 80-852-4152-8.

ETTINGEROVÁ, Elzbieta. *Hannah Arendtová - Martin Heidegger*. Bratislava: Agora, 2002. 140 s. ISBN 80-968686-1-6.

KATTAGO, Siobhan. Hannah Arendt on the World. In: *Hannah Arendt Key Concepts*. New York: Routledge, 2014. 256 s. ISBN 978-1-84465-808-4.

KRAUS, Jiří a kol. *Nový akademický slovník cizích slov A-Ž*. Praha: Academia, 2007. 879 s. ISBN 978-80-200-1415-3.

YOUNG-BRUEHL, Elisabeth. *Hannah Arendtová: z lásky k světu, 1. díl*. Bratislava: Agora, 2004. 296 s. ISBN 80-968-6866-7.

Elektronické zdroje

BALADA, Jan. Rámcový vzdělávací program pro gymnázia: RVP G [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, c2007 [cit. 2019-04-15]. ISBN 978-80-87000-11-3, Dostupné z: http://www.nuv.cz/file/159_1_1/

Hannah Arendt. In: *Stanford encyclopedia of philosophy* [online]. Stanford University: Metaphysics Research Lab, 2006 [cit. 2019-03-02]. Dostupné z: <https://plato.stanford.edu/archives/fall2008/entries/arendt/>

KOHN, Jerome. The World of Hannah Arendt. In: *Library of Congress* [online]. New York: The New School [cit. 2019-02-26]. Dostupné z: <http://memory.loc.gov/ammem/arendthtml/essay1.html>

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, c2017 [cit. 2019-04-15]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/43792/>

ŠNEBERGOVÁ, Irena. Hannah Arendtová: Původ Totalitarismu I-III. *Filosofický časopis* [online]. Praha: Filosofický ústav AV ČR. 1998, **46**(1). [cit. 2018-12-02]. Dostupné z: https://kramerius.lib.cas.cz/search/i.jsp?pid=uuid:f6be3e92-48e1-11e1-5015-001143e3f55c#periodical-periodicalvolume-periodicalitem-page_uuid:f1c534a2-48e1-11e1-1232-001143e3f55c

YAR, Majid. Hannah Arendt. In: *Internet Encyclopedia of Philosophy* [online]. Lancaster University [cit. 2019-03-18]. Dostupné z: <https://www.iep.utm.edu/arendt/>

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Zuzana Houdková
Katedra:	Katedra společenských věd
Vedoucí práce:	PhDr. Petr Zima, Ph.D.
Rok obhajoby:	2019

Název práce:	Pojetí člověka, politiky a společnosti v dílech Hannah Arendtové
Název v angličtině:	The Conception of Human Being, Politics and Society in the Work of Hannah Arendt
Anotace práce:	Tato bakalářská práce je zaměřena na život Hannah Arendtové a její pojetí konceptu člověka, politiky a společnosti. V první části práce je popsán člověk a další důležité pojmy týkající se člověka jako je například autorita nebo svoboda, nastíněné na pozadí politiky 20. století. Druhá část práce charakterizuje společnost a její nejzávažnější problémy. Věnuje se například otázkám totalitarismu či antisemitismu, ale i krizím, kterými si společnost ve 20. století prošla. V závěru práce je rozpracováno možné využití tohoto tématu ve výuce občanské výchovy a základů společenských věd.
Klíčová slova:	Hannah Arendtová, člověk, politika, autorita, svoboda, práce, společnost, totalitarismus, antisemitismus, krize, vzdělávání
Anotace v angličtině:	This bachelor thesis focuses on the life of Hannah Arendt and her conception of human being, politics and society. In the first part of the work, human and other important terms connected to him such as authority or freedom set on the background of the 20th century's politics are described there. The second part of the work characterizes society and the most important problems it has to deal with. It devotes to issues of totalitarianism or anti-Semitism but also to the crisis which the society had to go through. At the end of the work, there is a possible use of these terms in the lessons of Civics and Social studies mentioned.

Klíčová slova v angličtině:	Hannah Arendt, human being, politics, authority, freedom, work, society, totalitarianism, anti-Semitism, crisis, education
Přílohy vázané v práci:	
Rozsah práce:	48 stran
Jazyk práce:	Český jazyk